

ĮVYKIAI, PROBLEMOS, NUOMONĖS

TAI BUVO TAS „SEINŲ SUKILIMAS“ AR JO NEBUVO? – Petras Maksimavičius	3
VIDAUS REIKALŲ IR ADMINISTRACIJOS MINISTERIJOS ATSAKYMAS Į 2020-06-30 TAUTINIŲ MAŽUMŲ RAŠTĄ	5

ŠVIETIMAS

PUNSKO SAVIVALDYBĖS MUZIKOS MOKYKLOS PIANISTAI – Jurgita Stankauskaitė	8
STUDIJOS ANTROSIOS PANDEMIJOS BANGOS LAIKOTARPIU – Jurgita Stankauskaitė	9

IŠĖJĘ NEGRĮŽTI

MINĖTUVĖS PUNSKE	11
MINĖTUVĖS SEINUOSE	12
ONA TUMELIENĖ – Eugenija Pakutkienė	15
PER ANKSTI NEGRĮŽTAMAI IŠKELIAVO – Vytautas Pečiulis	18

IŠ MŪSŲ PRAEITIS

IR VĖL PRISIMINKIME PRIEŠ ŠIMTMETĮ VYKUSIAS LIETUVIŲ KOVAS DĖL SAVO TEISIŲ – Janina Macukonienė	21
--	----

SKELBIMAI

SPAUDA RAŠĖ

LIETUVOS ŽINIASKLAIDA	26
-----------------------------	----

Viršeliuose:

Įsirudenėjo (Ramonos Masionytės nuotr.)

Iš dešinės: LR konsulato Seinuose vadovas ambasadorius Remigijus Motuzas, Lenkijos lietuvių draugijos pirmininkas Algirdas Vaicekaskas, pavaduotojas Petras Maksimavičius Lietuvos kariuomenės dieną Berznyko kapinėse (Irenos Gasperavičiūtės nuotr.)

REDAKCIJOS ADRESAS

16-515 Puńsk,
ul. A. Mickiewicza 23

tel. / faks. (+48) 87 5161 416
www.e-ausra.pl
ausra@o2.pl

LEIDŽIA

Lenkijos lietuvių draugija
16-500 Sejny,
ul. Wileńska 9
tel. / faks. 87 5162 125

Vyr. redaktorė Irena Gasperavičiūtė
Redakcijos sekretorė Alicija Krakauskienė
Stilistė, korektorė Birutė Burdinaitė-Ołów
Techn. redaktorė Aldona Jonušonytė

KORESPONDENTAI: Petras Maksimavičius,
Eugenija Pakutkienė, Jurgita Stankauskaitė

Spausdino „Aušros“ leidyklos spaustuvė.

Numeris pasirašytas spaudai 2020-11-27

Rankraščiai taisomi ir trumpinami redakcijos nuožiūra. Redakcijos nuomonė nebūtinai sutampa su autorių nuomone.

Lenkijos lietuvių draugijos sąskaita

BS Sejny, ul. Powstańców Sejneńskich 1, 16-500 Sejny
Nr. 23 93540007 0000 0000 0198 0002
SWIFT / BIC kodas POLU PL PR

Zadanie pn. „Wydanie 24 numerów dwutygodnika „Auśra” zrealizowano dzięki dotacji Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji.

Ministerstwo
Spraw Wewnętrznych
i Administracji

Projektą „Lenkijos lietuvių tautinio sąmoningumo ugdymas“ iš dalies remia Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas (gauta parama per projekto įgyvendinimo laikotarpį – 6000 eurų).

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

Mieli skaitytojai!

IRENA GASPERAVIČIŪTĖ

Lapkričio pabaiga. Anot Kristijono Donelaičio, „taip laukai pasiliko mums visur gedulingi“. Ir ne tik jie siunčia mus „pas kakalį šiltą“. Izoliuotis ir užsidaryti namuose skatina taip pat vis dar siaučiantis koronavirusas. Tačiau kuo ilgiau trunka pandemija, tuo daugiau atsiranda mitų apie ją. Virusas juk nematomas, kaip Dievas, tad tiki, kad jis yra arba ne...

Tačiau ne apie ligas ši kartą norėjau rašyti. Lapkritis ir tamsa. Kodėl lapkritį žmonės pasirinko minėti savo Anapilin išėjusius artimuosius? Gal dėl to, kad tamsoje atgyja visas mistinis ir mitinis pasaulis? Šiais metais žiūrovai nepamatė Vėlinių koncerto nei Punske, nei Seinuose, nors jie buvo paruošti. O šie koncertai būna ypatingi savo nuotaika. Kad ir bandyta keisti renginio vietą – išeiti laukan, vis tiek sukliudė reikalavimai dėl pandemijos. „Aušroje“ spausdiname trumpas biografijas tų šiais metais išėjusiųjų, apie kuriuos anksčiau žurnale nebūvo rašyta.

Lapkričio pabaigoje dar dvi svarbios datos. Viena jų – tai Lietuvos kariuomenės diena. Kasmet atvažiuodavo iš Marijampolės Didžiojo kunigaikščio Vytenio bataliono kariai ir kartu su mūsų krašto lietuviškų mokyklų mokiniais padėdavo gėlių ir uždegdavo žvakutes prie Berznyke ir Seinuose palaidotų Lietuvos savanorių kapų. Šiomet žvakutes uždegė Lenkijos lietuvių draugijos valdybos atstovai su LR konsulato Seinuose vadovu Remigijumi Motuzu.

Šį mėnesį taip pat sukanka vysk. Antano Baranausko mirties metinės. Vyskupas mirė Seinuose 1902 m. lapkričio 26 d. Čia ir palaidotas. Su mokiniais kasmet aplankydavome jo paminklą ir kapą, uždegdavome žvakutę, bet šiemet nenueisime. Gal reikėtų pradėti kurti kokią kitą tradiciją ir paminėti čia dirbusį didįjį poetą ir vyskupą?

Tai buvo tas „Seinų sukilimas“ ar jo nebuvo?

PETRAS MAKSIMAVIČIUS

Lenkijos nepriklausomybės dienos išvakarėse ant Seinų miesto centre esančio pašto įstaigos pastato sienos pakabinta lenta, kuri miesto gyventojams ir svečiams primins apie 1919 m. įvykius Seinuose. Tokių simbolių šiame mieste ir jo apylinkėje daug. Minint 80-ąjį vadinamojo Seinų sukilimo jubiliejų, 1999 m. Seinuose buvo pastatytas paminklas. Vėliau kelioms gatvėms ir žiedinėms sankryžoms suteikti sukilėlių, sukilimo vadų ar tuo metu demarkacijos liniją saugojusių pasieniečių dalinių vardai. Seinų bazilikoje pakabintos granito plokštės, kuriose iškaltos žuvusiųjų kovose su lietuviais pavardės, o Seinų muziejuje didelė dalis ekspozicijų skirtos 1919–1920 m. įvykiams atminti. Nemažai simbolių paminklų galime pamatyti taip pat Seinų klebonijos užnugaryje ar Seinų ir Berznyko kapinėse.

Šį kartą nuspręsta pagerbti Tadeušą Katelbachą (Tadeusz Katelbach), kuris 1919 m. iš Varšuvos atvykęs į Suvalkus organizavo šio krašto prijungimą prie Lenkijos. Įrašas atminimo lentoje skelbia:

TADEUŠUI KATELBACHUI
ATMINTI
1897–1977

Lenkijos jaunimo sąjungos „ZET“ veikėjui
Kresų sargybos draugijos nariui
Lenkijos karinės organizacijos nariui
Seinų sukilėliui
Išvadavus Seinus – pirmajam jų komendantui
Lenkijos senatoriui
Publicistui ir politiniam rašytojui išėvijoje
Lenkijos paštas 2020
Tautos atminties institutas

Kas tas Tadeušas Katelbachas? Kodėl Seinuose pakabinta jam skirta atminimo lenta ir kaip jis buvo susijęs su šiuo miestu? Kokios informacijos lentoje pasigendame ir kaip šis faktas gali pakeisti Seinų gyventojų požiūrį į „Seinų sukilimą“?

Niekada nuodugnai nestudijavau T. Katelbacho biografijos, jo nuveiktų darbų ar įsitikinimų, tačiau pabandyčiau bent iš dalies atsakyti į šiuos klausimus. Juolab kad esu giliai įsitikinęs, jog absoliučiai daugumai Seinų gyventojų ši pavardė visiškai svetima ir nežinoma.

T. Katelbachas gimė 1897 m. Varšuvoje ir ten mokėsi. Prasidėjęs Pirmajam pasauliniam karui įstojo į Lenkų karinę organizaciją (POW). 1918–1919 m. dalyvavo kovose su ukrainiečiais dėl Lvovo prijungimo prie Lenkijos. 1919 m., vykdydamas Lenkijos armijos generalinio štabo II skyriaus vadovybės nurodymus, išvyko į Suvalkus, kur organizavo ne tik vadinamąjį Seinų sukilimą, bet ir ruošė dirvą platesnio masto kariniams veiksams Lietuvoje. Lenkų kariuomenės daliniams užėmus Seinus, tapo Seinų karo komendantu. Verta pridurti, kad Lenkijos armijos generalinio štabo II skyrius veikė 1918–1945 m. ir vykdė žvalgybą, kontržvalgybą, diversiją, užsiėmė informacijos šifravimu/dešifravimu ir pan.

L. Želigovskio kariuomenės daliniams užėmus Vilnių, T. Katelbachas taip pat čia persikėlė ir iki 1920 m. pabaigos redagavo lenkišką „Vilniaus laikraštį“ („Gazeta Wileńska“). 1922 m. vykdė žvalgybą Gdanske. Vėliau išvyko į Berlyną, kur redagavo lenkiškus leidinius, organizavo Vokietijos lenkų sąjungą, publikavo straipsnius

Lenkijoje leidžiamuose laikraščiuose. 1925 m. buvo komandiruotas žvalgybiniam darbui į Ženevą. Lenkijoje įvykus kariniam perversmui, 1927 m. J. Pilsudskis paskyrė jį Lenkijos vyriausybės patarėju ir pavedė globoti Vokietijos lenkų sąjungą. Iš Berlyno išvyko 1933 m. vasarą ir netrukus persikėlė į Kauną, kur iki 1937 m. buvo neoficialus Lenkijos atstovas Lietuvoje. Atkūrus Lietuvos ir Lenkijos diplomatinį santykius, 1938 m. buvo išrinktas į Lenkijos senatą.

Prasidėjus Antrajam pasauliniam karui, T. Katelbachas išvyko į Vakarų Europą, kur stengėsi padėti Lenkijos V. Sikorskio (W. Sikorski) emigracinei vyriausybei. 1945–1956 m. gyveno Londone. Jano Novako-Jezioranskio (Jan Nowak-Jeziorański) kvietimu 1956–1965 m. dirbo Laisvosios Europos radijuje Miunchene. 1965 m. išvyko į JAV, kur aktyviai dalyvavo Polonijos veikloje. Mirė 1977 m. Palaidotas Varšuvoje.

Tai labai trumpas ir glaustas gyvenimo aprašymas. Kaip jau minėjau, T. Katelbachas didžiąją gyvenimo dalį dirbo Lenkijos žvalgybos ir kontržvalgybos tarnybose. Todėl, matyt, iki šiandien ne visi jo nuveikti darbai ir

veiklos faktai iki galo atskleisti ir aprašyti. Tačiau vien šios glaustos informacijos, kurią pateikiau ir kurią galima nesunkiai rasti istoriografijoje, pakanka susidaryti nuomonei, jog jis atliko nepaprastai svarbų vaidmenį. Atrodo, kad gana sėkmingai vykdė jam pavestas užduotis ir buvo gabus karininkas. Ar nusipelnė Lenkijos valstybės pagarbos ir apdovanojimų? Iš šių pozicijų žiūrint, žinoma, kad taip. Todėl ir buvo apdovanotas bent 8 valstybiniais apdovanojimais. Vienas jų įteiktas 1937 m. lapkričio 11 d. – Atgimusios Lenkijos ordino Karininko kryžius (už nuopelnus skleidžiant Lenkijos propagandą užsienyje). Beje, paskutinį kartą (jau po mirties) T. Katelbachą apdovanojo ir komunistinė Lenkijos valdžia. 1977 m. jam suteiktas Lenkijos atgimimo ordino Komandoro kryžius.

Kodėl Seinuose pakabinta jam skirta atminimo lenta ir kaip jis buvo susijęs su Seinais? Vargu ar T. Katelbachas lankėsi Seinuose iki 1919 m., čia gyveno ar kaip nors kitaip buvo susijęs su šiuo kraštu. Kaip jau minėjau, jis su grupe kitų karininkų 1919 m. Lenkijos armijos generalinio štabo II skyriaus (žvalgybos) vadovybės nurodymu atvyko į Suvalkus, iš kur organizavo ne

tik vadinamąjį Seinų sukilimą, bet ir rūpinosi viso Seinų-Punsko-Suvalkų krašto prijungimu prie Lenkijos, vykdė žvalgybą Lietuvos teritorijoje. Kol neprasidėjo tikri kariniai veiksmai karo lauke, T. Katelbachas su bendražygiais pradėjo informacinį karą, organizavo įvairius komitetus, jų vardu rengė rezoliucijas ir pareiškimus. 1919 m. pavasarį įsteigė savaitraštį „Suvalkų žemė“ („Ziemia Suwalska“). Laikraščio tikslas buvo visų pirma įtikinti vietos gyventojus, kad Seinų-Punsko-Suvalkų kraštas privalo priklausyti Lenkijai. Pasirašinėdamas slapyvardžiu „Kam“, T. Katelbachas ragino visomis išgalėmis priešintis vokiečių, o vėliau lietuvių administracijai, ruošti „galutiniam sprendimui“. Laikraščio redakcijoje (galima sakyti, operacijos štabe) rengtos rezoliucijos ir pranešimai, be jokios abejonės, pasitarnavo taip pat Lenkijos diplomatinei tarnybai, kuri tuo pat metu tarptautinėje arenoje bandė pagrįsti ir pateisinti Lenkijos karinius veiksmus. Kadangi „Suvalkų žemė“ buvo įkurta konkrečiam tikslui pasiekti, tai ir nevengė skleisti propagandos lietuvių atžvilgiu. Rašė apie lietuvių karių „žiaurumą“ civilių gyventojų atžvilgiu, vaizdžiai aprašydavo lenkų savanorių kovą, sužeistųjų kančias, lietuvių „padarytus“ karo nusikaltimus ir pan. Vėliau dalis (ypač vietinių) istorikų šiuos straipsnius be jokio papildomo faktų patikrinimo naudojo (naudoja) kaip autentiškus šaltinius, aprašydami lietuvių padarytas skriaudas, taip gilindami ligi šių dienų lietuvių ir lenkų tarpusavio konfliktą. Simboliška tai, kad paskutinis „Suvalkų žemės“ numeris išėjo 1919 m. rugsėjo 21 d., po J. Pilsudskio apsilankymo Suvalkuose ir Seinuose. Savaitraštis savo misiją jau buvo atlikęs. „Prie savaitraščio uždarymo prisidėjo ir tai, kad iš Suvalkų išvyko grupė aktyvių konspiracijos veikėjų, kurie redagavo arba bendradarbiavo redaguojant šį leidinį“, – rašo Z. Filipovičius (Z. Filipowicz) (Tygodnik Ziemia Suwalska 1919, Rocznik

Białostocki, 1971, Nr. 10, p. 198).

Ar galima, kaip parašyta atminimo lentoje, T. Katelbachą pavadinti „Seinų sukilėliu“? Nekyla abejonių dėl to, kad jis buvo „Seinų sukilimo“ vienas organizatorių ir tikriausiai dalyvavo karo veiksmuose, nors prieš tai niekaip su Seinais nebuvo susijęs. Žinoma, atminimo lentoje visai nepelnytai trūksta informacijos, kad T. Katelbachas nemažą savo gyvenimo dalį dirbo Lenkijos žvalgyboje, organizavo ir vykdė specialias operacijas. Kiek šis faktas gali pakeisti Seinų gyventojų požiūrį į „Seinų sukilimą“, jo eigą ir vertinimus? Ligi šiol nuosekliai ir vienareikšmiai buvo laikomasi nuostatos, kad „Seinų sukilimas“ buvo spontaniškai kilęs vietos gyventojų sukilimas prieš lietuvių karinę ir civilinę administraciją arba – kaip tiesiogiai įvardijama – lietuvių okupantus. Šiandien atminimo lentos pakabinimo organizatoriai siunčia kitą žinią. Vis dėlto sukilimą rengė profesionaliai tam darbui parengti ir Lenkijos armijos generalinio štabo užduotis vykdantys žvalgybos/kontržvalgybos karininkai.

Atminimo lenta pakabinta ant valstybinės institucijos pastato sienos. Iniciatorius – Tautos atminties institutas (IPN) – taip pat valstybinė institucija. Kodėl šią lentą reikėjo pakabinti Seinuose, o ne, tarkime, Varšuvoje, Suvalkuose, Berlyne ar Ženevoje? Galbūt gerėjant lietuvių ir lenkų tarpusavio santykiams pasienyje tikimasi išprovokuoti neadekvačią lietuvių ar Lietuvos valstybės reakciją. Simboliška tai, kad lenta atsirado (panašiai kaip „Panerių“ obeliskas Berznyko kapinėse) be iškilmingų atidengimo ceremonijų, proginių kalbų, bažnytinių apeigų. Eiliniai Seinų gyventojai pamatė ją lapkričio 11-osios rytą, kai pradėjo švęsti valstybės Nepriklausomybės dieną. Simboliška ir tai, kad pakabinius Seinuose atminimo lentą nei vienas vietinis interneto portalas ar laikraštis apie šį įvykį net neužsiminė.

Vidaus reikalų ir administracijos ministerija

Błażej Poboży, Valstybės sekretorius

Varšuva, 2020 m. rugsėjo 24 d.

DWRMNiE-WMNiE-670-1-7/2020

Gžegożui Kuprianovičiui, Vyriausybės ir tautinių bei etninių mažumų bendrosios komisijos bendrapirmininkui

Gerbiamas Pirmininke,

Atsakydamas į š. m. birželio 30 d. raštą (sign. 28/2020), prie kurio pridėjote dokumentą *Lenkijos tautinės ir etninės mažumos – svarbiausi tautinių ir etninių mažumų bendruomenėms rūpimi klausimai* (toliau *Pradinis balansas*), maloniai prašau susipažinti su šia informacija¹:

Ad 1) Mažumų kultūrinis gyvenimas

A. Mažumų kultūros institucijos

Pradžioje noriu pabrėžti, kad kultūrinio gyvenimo, suprantamo kaip dalyvavimo tam tikros tautybės, grupės ar bendruomenės kultūroje būdų rinkinys, išsaugojimas ir plėtra yra vienas iš svarbiausių už religinių bendruomenių bei tautinių ir etninių mažumų reikalus atsakingo ministro uždavinių. Tačiau dinamiškai kintanti visuomeninė ir kultūros padėtis, pasireiškianti, tarp kitko:

kultūros deinstitucionalizavimu (galima joje dalyvauti už kultūros įstaigų organizacinių ribų, ne tam skirtu laiku ir vietoje), didesne „iš apačios“ kuriamos kultūros apimtimi, savarankišku laisvalaikio organizavimu, nauju kultūros ir dalyvavimo kultūroje suvokimu ir pagaliau – išplėstu kultūros vertinimu, t. y. jos laikymu priemone, kuri didina gyvenimo galimybes, visuomenės kapitalo lygį, žinias ir gebėjimus – verčia manyti, jog galimybės toliau institucionalizuoti tautinių ir etninių mažumų bei regioninę kalbą vartojančios bendruomenės kultūrinį gyvenimą perspektyva yra gana tolima.

Be to, dėl esamos padėties – kovos su COVID-19, siekiant apsisaugoti ir užkirsti kelią, bei galimo lėšų perkėlimo, šiuo metu nematau galimybės įkurti valstybines, iš valstybės biudžeto finansuojamas tautinių ir etninių mažumų kultūros įstaigas.

Maža to, kaip teisingai nurodyta *Pradiniame balanse*, iki šiol šia tema vykusios diskusijos nedavė teigiamų rezultatų. Aptariamame dokumente esančiam teiginiui, kad „valstybės valdžia nepalaikė realaus dialogo“ mažumų kultūros įstaigų kūrimo tema, prieštarauja faktas, jog buvo suburta ir posėdžiavo darbo grupė minėtų įstaigų kūrimo reikalams. Aišku, dabartinės padėties priežastys įvairios, tačiau taip pat pačios mažumos nesuderino tokių įstaigų

¹ *Klausimai, kurie yra atsakingo už religinių bendruomenių bei tautinių ir etninių mažumų reikalus ministro kompetencija, šiame dokumente tiksliai pristatyti. O dalis, susijusi su klausimais, kurie yra kitų Vyriausybės administracijos padalinių kompetencija, parengta remiantis kitų žinybų pateikta medžiaga.*

veikimo modelio. Verta priminti kad ir kai kurių mažumų atstovų susidomėjimo kultūros įstaigų kūrimu trūkumą arba prašymą labiau remti jau esančias ir veikiančias organizacijas, užuot kūrus naujas institucijas².

Mano nuomone, Lenkijos mažumų kultūrinio gyvenimo formų visuotinio institucionalizavimo stoka negali būti vertinama kaip tautinių ir etninių mažumų bei regioninę kalbą vartojančios bendruomenės koks nors diskriminavimas. Remiantis 2005 m. sausio 6 d. Tautinių ir etninių mažumų bei regioninės kalbos įstatymo³ 18 str. 1 d., valdžios institucijos privalo imtis atitinkamų priemonių, kad paremtų veiklą, kuria siekiama apsaugoti, išlaikyti ir plėtoti mažumų kultūrinę tapatybę. Įstatymų leidėjas minėto įstatymo 2 d. patikslino, kad tos priemonės gali būti ypač tikslinės arba subjektams skiriamos dotacijos. Nesuformulavo kitaip vykdomosios valdžios prioritetų organizuojant Lenkijoje gyvenančių mažumų kultūrinį gyvenimą.

Lenkija iš esmės remia daugiakultūriškumą ir rūpinasi jo plėtra. Šį faktą vienareikšmiai patvirtina daug dotacijų, centrinės ir vietos valdžios skiriamų subjektams, vykdančioms uždavinius, kurių tikslas – apsaugoti, išlaikyti ir plėtoti tautinių ir etninių mažumų kultūrinę tapatybę arba išsaugoti ir plėtoti regioninę kalbą, nevyriausybinėms organizacijoms. Taip pat lyginant su kitomis Europos valstybėmis mažumų kultūros būklė ir gyvybingumas Lenkijoje yra teigiami⁴.

2 *Vyriausybės ir tautinių bei etninių mažumų bendrosios komisijos XXVII posėdžio protokolas, Varšuva, 2011 m. balandžio 20 d.*

3 *2005 m. sausio 6 d. Tautinių ir etninių mažumų bei regioninės kalbos įstatymas (Dz. U., 2017 m., poz. 823).*

4 *„Valdžia remia daug institucijų ir projektų mažumų kultūroms apsaugoti ir populiarinti“ – Ketvirtoji nuomonė*

B. Mažumų kultūrinio gyvenimo finansavimo modelis

Pradžioje noriu pabrėžti, kad valstybės finansų valdymo pagrindas tam tikrais biudžetinėmis metais yra biudžeto įstatymas, kuris remiantis Viešųjų finansų įstatymo⁵ 109 str. yra priimamas vieniems biudžetiniams metams (t. y. vieniems kalendoriniams metams). Valstybės biudžeto metinio periodiškumo principas ypač turi įtaką, tarp kitko, Vidaus reikalų ir administracijos ministerijos (toliau VRAM) dotacijų skyrimo mechanizmui. Pagal šiuo metu galiojančią teisę, bet kokiems veiksams, susijusiems su biudžeto lėšų, sudarančių pagrindinį valstybės finansinį planą, kaupimu ir leidimu, numatomas metų ciklas. Šis principas leidžia tiek kuo tiksliau planuoti sumą lėšų, skiriamų tautinių ir etninių mažumų bei regioninę kalbą vartojančios bendruomenės kultūrinei tapatybei apsaugoti, išlaikyti ir plėtoti, tiek ir išlaikyti sąlyginį lankstumą bei pusiausvyrą.

Priimtas ir jau daugelį metų galiojantis mažumų kultūrinio gyvenimo finansavimo VRAM lėšomis mechanizmas turi trūkumų, tačiau negalima pamiršti ir jo privalumų, kurie nepaminėti *Pradiniame balanse*.

Visų pirma lėšų, eiliniu biudžeto įstatymu skiriamų uždaviniams, kurių tikslas apsaugoti, išlaikyti ir plėtoti tautinių ir etninių mažumų kultūrinę tapatybę bei išsaugoti ir plėtoti regioninę kalbą, suma jau daugelį metų išlieka stabili. Dėl to mažumų organizacijos, besikreipiančios dėl lėšų į VRAM (besiremiamos ankstesnių metų patirtimi), maždaug žino, kokio dydžio parama

dėl Lenkijos, priimta 2019 m. lapkričio 6 d. Europos Tarybos Patariamojo Komiteto Tautinių mažumų apsaugos rėminės konvencijos reikalams (p. 6).

5 *2009 m. rugpjūčio 27 d. Viešųjų finansų įstatymas (Dz. U., 2019 m., poz. 869 su vėl. pak.).*

gali būti skirta kitais metais.

Be to, organizacijų atstovai, nuolat bendradarbiaujantys su VRAM, kasmet konsultuojasi dėl klausimų, apibūdintų pateikiamuose prašymuose skirti dotaciją. Ministerijos darbuotojai, išanalizavę visus tam tikros mažumos pateiktus prašymus, susisiekiama su pasirinktais prašymų teikėjais ir kiek įmanoma lanksčiau bando suderinti paramos dydį, kad jis tenkintų prašymo teikėją ir būtų priimtinas valstybės lėšų, skirtų įgyvendinti uždavinius, kurių tikslas apsaugoti, išlaikyti ir plėtoti mažumų bei regioninę kalbą vartojančios bendruomenės kultūrinę tapatybę, valdytojui. Dauguma uždavinių yra finansuojami jau daugelį metų, todėl išnyksta netikrumas dėl veiklos stabilumo.

C. Lėšų veiklai mažumų kultūrinei tapatybei palaikyti sumos padidinimas

„Mažumų biudžetas“, t. y. valstybės biudžeto lėšos, skirtos Lenkijos tautinių ir etninių mažumų bei regioninę kalbą vartojančios bendruomenės kultūrinei tapatybei apsaugoti, išlaikyti ir plėtoti, yra valstybės biudžeto 43-iojoje dalyje: *Religinės bendruomenės bei tautinės ir etninės mažumos*. Taigi būdas, kuriuo jis priimamas eiliniams metams, nesiskiria nuo likusių valstybės biudžeto išlaidų sričių⁶. Tikslią eilinio biudžeto įstatymo projekto rengimo tvarką nustato finansų ministro potvarkis dėl detalios medžiagos biudžeto įstatymo projektui rengimo būdo, tvarkos ir termino⁷. VRAM deda daug

6 *Tokiu pat būdu rengiamos tokios biudžeto dalys, kaip antai „Kultūra ir tautinio paveldo apsauga“, „Aukštosios mokyklos ir mokslas“ ar „Švietimas ir auklėjimas“.*

7 *Finansų ministro potvarkis dėl detalios medžiagos biudžeto įstatymo projektui rengimo būdo, tvarkos ir termino (Dz. U., 2019 m., poz. 183 su*

pastangų, kad kolegialiai rengiant eilinių biudžeto įstatymo projektą (koks bus galutinis projektas, pateikiamas toliau svarstyti parlamente, sprendžia Ministrų Taryba) vadinamasis mažumų biudžetas būtų ne mažesnio dydžio negu ankstesniais biudžetinėmis metais. Žiūrint į pastaruosius metus tos pastangos duoda apčiuopiamus teigiamus rezultatus, nepaisant daugelio objektyvių ir tikriausiai puikiai šiuo metu žinomų viešųjų finansų sektoriaus iššūkių.

Maloniai primenu taip pat apie papildomus veiklos kultūrinei tapatybei palaikyti ir plėtoti finansavimo šaltinius. Tai visų pirma lėšos, skiriamos pagal kultūros ir tautinio paveldo ministro programas. Verta pabrėžti, kad tokiomis programomis, kaip antai „Liaudies ir tradicinė kultūra“, „Periodiniai leidiniai“, „Kultūros infrastruktūra“, naudojasi taip pat subjektai, kurie nuolat gauna nemažai ir valstybės lėšų, skiriamų įgyvendinti tikslams, apie kuriuos kalbama minėto 2005 m. sausio 6 d. įstatymo 18 str. 1 d. 1 p. ir 20 str. 2 d. Taip pat Nacionalinis kultūros centras per tokias programas kaip „Kultūra internete“ ar „EtnoLenkija“ skiria daug dotacijų uždaviniams Lenkijos tautinių ir etninių mažumų kultūrinei tapatybei palaikyti. Verta atsiminti, kad tik šios dvi institucijos šiomet skyrė minėtam tikslui daugiau kaip 2,5 mln. zł.

Turint tai omenyje, aišku, kad Lenkijos tautinių ir etninių mažumų kultūrinio gyvenimo finansavimas nevyksta tuščioje erdvėje. Kiekvienas atidžiai stebintis viešuosius klausimus puikiai žino, kokia įtempta padėtis esanti viešųjų finansų sektoriuje, kuriam pastaruoju metu pakenkė globali COVID-19 pandemija. Kasmetinės derybos dėl biudžeto yra ypač sudėtingas ir sunkus procesas. Taigi prašymas žymiai padidinti mažumų finansavimą susiduria su

vėl. pak.); <https://www.gov.pl/web/finanse/nota-budzetowa>.

sunkiai nuginčijamais uniformuotųjų tarnybų, valstybės švietimo sistemos (mokytojų atlyginimai), valstybės sveikatos apsaugos sistemos (gydytojų ir medicinos seselių atlyginimai) finansiniais poreikiais. Pareiškiu, kad toliau ryžtingai sieksiu, jog būtų užtikrintos vis geresnės sąlygos veikti mažumų kultūrinės tapatybės apsaugos, išlaikymo ir plėtotės bei regioninės kalbos išsaugojimo ir plėtos labui, bet tuo pačiu prašau supratimo ir aktyvumo įvairinant savo veiklos finansavimo šaltinius.

Noriu pažymėti, jog VRAM paskelbė 4 atvirus pasiūlų konkursus, kad sudarytų galimybę pilnai panaudoti viešosioms užduotims, susijusioms su veikla tautinių ir etninių mažumų bei regioninės kalbos labui, įgyvendinti skirtas biudžeto lėšas. Padėtį ypač apsunkina VRAM pozicija, kurios tikslas – padidinti viešųjų lėšų sumą valstybės biudžeto 43-iojoje dalyje. Tai ypač stipriai juntama atsižvelgiant į objektyvius ir aktualius visam viešųjų finansų sektoriui kylančius iššūkius.

Ad 2) Mažumų švietimas

Primenu, jog „formalusis ugdymas“ esąs vien už švietimo ir auklėjimo reikalus atsakingo ministro kompetencija. Dėl to švietimo klausimais, apie kuriuos kalbama vadinamajame *Pradiniame balanse*, konsultuotasi su Nacionalinės edukacijos ministerija (toliau NEM), o pateikiami paaiškinimai ir komentarai remiasi tos žinybos perduotais duomenimis ir informacija⁸.

8 *Bendrosios komisijos mažumų pusės parengtas dokumentas perduotas susipažinti visiems NEM departamentams, vykdantiems užduotis, kurių tikslas remti tautinėms ir etninėms mažumoms priklausančių bei regioninę kalbą vartojančių mokinių ugdymą, kad atliekant teisėkūros ir koncepcijų rengimo darbus būtų atsižvelgiama į*

Nacionalinės edukacijos ministerija pateiktoje medžiagoje informuoja, kad teisiniai, organizaciniai ir finansiniai dabartinės mažumų švietimo organizavimo sistemos pagrindai visiškai užtikrina teisę palaikyti mokinio tautinę, etninę, kultūrinę tapatybę ir ypač mokyti savos kalbos bei sava kalba, laikyti ja išorinius aštuntos klasės ir abitūros egzaminus.

„Ši sistema suteikia galimybę rinktis mokymo formą ir apimtį, mokymo pradžios (ir galimo atsisakymo) laiką, tuo pačiu garantuoja kiekvienam mažumai priklausančiam asmeniui teisę laisvai pasirinkti, ar jis nori būti laikomas priklausančiu mažumai, ar ne“, – teigiama NEM 2020 m. liepos 29 d. rašte.

Remiantis naujais pagrindinių mokyklų programiniais pagrindais⁹ ir naujais bendraisiais ugdymo planais¹⁰, I ugdymo pakopoje kiekvienas mokinys privalomai mokosi vienos šiuolaikinės užsienio kalbos, o II pakopoje, nuo VII klasės – dviejų šiuolaikinių užsienio kalbų. Visi Lenkijos mokyklų mokiniai privalo mokytis dviejų šiuolaikinių užsienio kalbų, o priklausantys tautinei, etninei mažumai arba bendruomenei, vartojančiai regioninę (kašubų) kalbą, papildomai turi teisę mokytis savo mažumos kalbos, savos istorijos ir kultūros.

(Bus daugiau)

mažumų perspektyvą.

9 *Nacionalinės edukacijos ministro potvarkis dėl ikimokyklinio ugdymo programinių pagrindų bei bendrojo lavinimo programinių pagrindų pagrindinėms mokykloms, tarp kitko, moksleiviams su vidutine ar sunkia intelekto negalia, I laipsnio profesinėms mokykloms, specialiosioms parengimo darbui mokykloms bei policijinėms mokykloms (Dz. U., 2017 m., poz. 356).*

10 *Nacionalinės edukacijos ministro potvarkis dėl valstybinių mokyklų bendrųjų ugdymo planų (Dz. U., 2019 m., poz. 639).*

Punsko savivaldybės muzikos mokyklos pianistai

JURGITA STANKAUSKAITĖ

S kambančio pianino garsai pasitinka rudenį. Visuomet. Turbūt nuo kelerių metų nėra tokios tamsėjančio laikotarpio dienos, kad namuose neskambėtų pianino šokdinamas džiazas. O jam iš paskos ritmiškai slenka garuojančios arbatos aromatas. Puikus derinys. Ir klysta tie, kurie mano, kad ši pora įneša daugiau liūdesio nei džiaugsmo. Turbūt nesate ragavę klavišinio instrumento skleidžiamo aromato.

Niekada gyvenime nesimokiau groti pianinu. Dėl milijono asmeninių priežasčių. Gal todėl juo grojantys man yra tokie nepaprasti, hipnotizuojančių pirštų žmonės. Iš manęs net juoktasi, jog kiekvieną, kad ir patį nepatraukliausią muzikinį kūrinį, kuriame išgirstu pianino garsus, dedu į savo mėgstamiausios muzikos sąrašą. kažkas sakė, kad likimas mus suveda su tam tikrais asmenimis, užveda ant tokio kelio, kuris buvo lauktas arba neįtikėtina mintimis pritrauktas. Suprasite, kad tai, apie ką rašysiu šiame tekste, prilįgsta ledų su kava skoniui. Ką lig šiol žinojau apie Punsko savivaldybės muzikos mokyklos mokinius? Kas valdo mano numylėtą pianiną? Kas mokina išgauti pačius gražiausius jo garsus? Nieko nežinojau, kol visai netyčia užklydau į Punsko viešąją

biblioteką, kurioje manęs laukė karšta arbata ir knygomis apglėbtas pianinas. Idealus derinys. Čia galėjau apsigyventi, bet teko savo žiniomis pasidalinti su Jumis, skaitytojais. Tad kviečiu išsivirti skanaus gėrimo ir paganyti akis į nuotrauką bei paskaityti su ja susijusią naujieną.

Pandemijos laikas, atrodo, pamazū riboja visas žmonėms skirtas pramogas, užkerta įprasto mokymosi kelius, pastato sieną svajonėms, malonumams. Naujų laikų tvarka sudrumstė visų gyvenimus, tačiau labai greitai atvėrė tokias galimybes, kurių niekas nesitikėjo. Tie visi mūsų nešiojami telefonai, kuriuos

taip keikėme, davė daugiau naudos, nei mums atrodė. Jie leido neprarasti ryšio su pasauliu arba padėjo į jį įeiti pro naujas duris. Virtualioji erdvė ir lengvai kuriami vaizdo įrašai padeda ne tik mokytis, bet ir... dalyvauti tarptautiniuose konkursuose. Neįtikėtina, bet rašoma nauja istorija. Punsko savivaldybės muzikos mokyklos pianistų grupelė spalio mėnesį dalyvavo konkurse Čekijoje. Ne, jie niekur nekeliavo, nes jau neturėjo tokių galimybių. Tačiau turėjo puikias sąlygas savo jėgas išbandyti virtualiojoje erdvėje. Pasirodo, kad būti pripažintas užsienyje gali kiekvienas, bet viskas

Mokytoja Svetlana Mažeikienė su keturiais tarptautinio konkurso laureatais

Danutės Vitkauskienės nuotr.

priklauso nuo žingeidumo, užsispyrimo, sunkaus darbo, meilės muzikai ir, žinoma, mokytojos. Pavadinkime: Punsko mokyklos pianistus moko charizmatiška mokytoja iš Kauno Svetlana Mažeikienė. Jos dėka keturi mokiniai: Erikas Jankauskas (ketvirtos klasės mok.), Erika Stankevičiūtė (septintos klasės mok.), Rimas Vitkauskas (trečios klasės mok.) ir Sonata Zimnickaitė (antrios klasės mok.) dalyvavo tarptautiniame konkurse ir tapo pirmųjų vietų laureatais dviejose kategorijose. Konkursui ruošiasi tiek laiko, kol, mokytojos nuomone, mokiniai pasiekė, galima sakyti, tobulą pasirodymo lygį. Nieko nebuvo daroma bet kaip ir be jokio entuziazmo. Ši mokytoja yra nepaprastai reikli, tačiau savo nuoširdumu moka užkurti mokinių širdes, įrodyti, kad galima siekti daugiau ir daugiau. Tobulumui ribų nėra. Mokinukų tėvų teigimu, mokytoja Svetlana Mažeikienė tai puikus pavyzdys, kad yra tarp mūsų darbui atsidasusių žmonių. Nuo to darbo, atrodo, nepavargstama. Moteris negaili nei ilgoko kelio į Punkską atvažiuoti, nei laiko, nei savaitgalių, o jeigu reikia – papildomų pamokų. Visa tai vien savo mokinių labui. Jeigu pandemija kala tvorą, ši mokytoja įrodo, kad galima jas apeiti ir duoti mokiniams galimybę kitaip pasirodyti pasauliui. Netikėjau, kad virtualūs konkursai gali būti sėkmingi, kadangi konkurencija žymiai didesnė, bet štai šie keturi mokiniai įrodė, jog kruopštus mokslas, kaip sakoma, apsimoka. Smagu būti pripažintam, įvertintam, rankoje laikyti iš Čekijos atsiųstus diplomus. Jeigu negalime jiems plojimų dovanoti iš žiūrovų salės, paplokime mintyse. Jų valdomi pianino klavišai dar geriau slys tarp pirštų. Tuo tarpu atsipūskime ir džiaukimės kitų pasiekimais.

Studijos antrosios pandemijos bangos laikotarpiu

JURGITA STANKAUSKAITĖ

Išsipildė blogiausi sapnai. Sulaukėm antrosios pandemijos bangos. Gal dalis mūsų tuo netikėjo, laikė politikų gąsdinimais, tačiau didėjantis užsikrėtusiųjų Covid-19 skaičius vedė prie scenarijaus, užpuolusio visuomenę ankstyvą pavasarį. Tikriausiai neturėjome tokio psichinio šoko, kokį teko patirti kovą. Nenuostabu, juk kūnas ir protas nenoriai priima iš aukščiau nustatytus apribojimus. Laisvės siekis yra stipresnis už viską, tad sudėtinga įsikalinti tarp keturių sienų ir skaičiuoti nukritusio lubų tinko lopus. Kitokia padėtis yra nuosavus namus turinčiųjų, o ką sakyti apie butuose arba bendrabučiuose gyvenančius? Ir čia susiduriame su kitokios istorijos realijomis. Kuris iš mūsų pagalvojo, kaip šiuo metu laikosi studentai? Prisiminus savo studijų laikus, šiandienė situacija nepavydėtina.

Atsimenu, kaip pirmaisiais mano studijų metais nauja aplinka buvo ne tik bauginanti, bet ir kartais iki ašarų nemaloni. Viskas buvo svetima, nepažįstama, kas dieną vertė jausti stresą ir baimą, o susirasti draugų minioje prilgo nepasiekiamam iššūkiui. Kalbant apie paskaitų metu perduodamos informacijos kiekį, jaučiausi taip, lyg turėčiau pasiduoti žinių jūrai ir pakelti baltą vėliavą. Kas dieną kildavo milijonai klausimų dėstytojams. Nuoširdi jiems užuojauta ir pagarba už kantrybę pakelti po paskaitos užsipuolusio pirmakursio balbatuojantį liežuvį. Nors ir sakydavo, kad „galite mums klausimus rašyti elektroniniuose laiškuose“, niekas neatstodavo tiesioginio kontakto su dėstytoju. Būdavo, kad raštu sunku sulipdyti klausimą,

todėl dauguma braudavosi į dėstytojų kabinetą, prašydami išklausti jų nerišlių sakinių ir dar sunkiai suvaldomos kūno kalbos pagalba dėstomų minčių. Palaipsniui viskas stojo į savo vėžes: atsirado kurso draugai, nuolatinis gyvas bendravimas su studentais renginiuose, projektuose, po paskaitų, geriant karštą vyną su apelsiniais ir skaitant kūrinių ištraukas. Dalyvavimas paskaitose tapo didžiausiu malonumu: virė bendravimas, grupinis darbas, abipusis palaikymas. O papildomos veiklos po paskaitų pasirinkimas neturėjo ribų. Studentas galėjo įsiliesti į visiškai kitokios kultūrinės veiklos ir ją sudarančių asmenų erdvę. Gyvenimas bute siejosi su ramybe ir atsiribojimu, todėl didelė dauguma rinkdavosi bendrabučius, kuriuose po pietų atsiverdavo dar kitoks pasaulis. Neramus, šmaikštus, juokingas, bet kartu lavinantis, auklėjantis. Lig šiol sakau, kad bendrabutis mokina gyvenimo: atsakomybės, savikontrolės, kantrybės. Išmokti gyventi tarp svetimų žmonių, sugebėti su jais kalbėtis ir civilizuotai spręsti problemas yra neįkainojamas iššūkis, o kartu ir dovana ateičiai. Prieš keliolika metų pasiektų studijų pasaulis, atrodė, laimins visas kitas kartas. Niekas nesitikėjo, kad ateis laikas, kai anksčiau minėti dalykai bus ribojami arba visiškai nepasiekiami. Tai patvirtino keli pakalbinti mūsų krašto studentai, pasirinkę mokslus Lietuvoje arba Lenkijoje.

Beveik visi iš jų rudens semestrą pradėjo nuotoliniu būdu. Tik vienas atvejis – podiplominių studijų studentas teigė, jog savaitgaliais mokosi aukštosios mokyklos salėse. Jiems reikia dėvėti kaukes ir laikytis 1,5 m

atstumo. Šiek tiek juokaudamas prastarė, kad nelabai kas paiso dažnai absurdiškų reikalavimų. Ar įmano ma koridoriuose laikytis reikiamo atstumo, kai visada kas nors praeis, ateis ko paklausti? Reikėtų nešiotis prieš save metrą arba pagalį, kuriuo būtų galima baksnoti nesaugiai priartėjusius. Neakivaizdiniu būdu besimokantiems nėra didelio skirtumo, ar esą apribojimų, ar jų nėra. Daugiausia reikia mokytis savarankiškai namuose, dalyvauti virtualiuose seminaruose, o darbo dienomis galima daryti kitokius dalykus, pavyzdžiui, dirbti ir kaupti patirtį. Kalbant apie darbo pasirinkimą tokiu metu vieni sako, kad nėra jokių problemų, kadangi siūloma nemažai nuotolinio darbo vietų, o kiti, įpratę kas dieną eiti į darbovietę, pavyzdžiui, kavinę arba užkandinę, kur nuolat bendraujama su klientais, tik laukia, kada bus atleisti iš darbo. Šiems piešiamas tik vienas scenarijus – sėdėti užsidarius bendrabučio mažame kambarėlyje ir dalyvauti virtualiose paskaitose bei, jeigu yra galimybė, dirbti nuotoliniu būdu. Pasirodo, kad viską galima nuveikti sėdint prie to paties stalo, prie kurio mokomasi, dirbama ir valgoma. Ar tai psichikai naudinga? Jų teigimu, tikrai ne. Anksčiau ar vėliau kantrybė ir motyvacija baigiasi, nes kaip ilgai galima egzistuoti vienoje patalpoje? Kaip pas mus sakoma, „raikia turėc gelažinius nervus“.

Studentai trokšta kontaktinio mokymosi, nes tada labiau įsitraukiama į paskaitų turinį, praktines užduotis. Nors dėstytojai privalo savo pranešimus įrašinėti, kad internetu būtų prieinami visiems studentams, ne viskas vyksta nuosekliai. Jeigu tik dingsta interneto ryšys, nepavyksta įsitraukti į seminarų diskusijas arba sunku pagauti nutrūkusio pokalbio mintį. Bendrabutyje mokytis šiuo atveju pasidaro sunkoka, pavyzdžiui, kai viename kambarėje sėdintiems studentams tenka vienu metu dalyvauti skirtingose virtualiose

paskaitose ir atsakinėti į klausimus. Juk bendrabučio kambariais dalijasi ne to paties kurso studentai. Dažniausiai, beveik visada į vieną kambarį sutupdomas skirtingų kursų ir specialybių jaunimas. Taigi įvyksta visokiausių nesusipratimų ne tik mokantis, bet ir kasdienybėje. Jeigu vienas iš kambario draugų nuolat keliauja į miestą, susitinka su draugais, kitam nepatogu atkreipti dėmesį į draudimų laužymą ir kito sveikatai keliamą pavojų. Ne visada sėkmingai pavyksta susitarti, o jeigu pavyksta – yra dar viena bėda. Dažnai bendrabučiuose kelių kambarių gyventojai turi bendrus tualetus, dušus ir virtuves. Čia išlaikyti higieną sunkoka. Nors valytojos dirba, neįmanoma po kiekvieno nuvalyti durų rankenų, todėl atsakomybė krenta ant studentų pečių. Vieni ją pakelia, o kitiems visiškai nuspjaut, kas ką daro ir mano. Taigi čia išlaikyti nepriekaištingą švarą nėra taip lengva. Bendrabutis tai įvairių pažiūrų, skirtingų charakterių jaunų žmonių gyvenamoji vieta, kurios vienuose aukštuose tyro idealios sąlygos mokytis, o kituose priešingai – motyvacija mokytis krenta kaip rudenį temperatūra. Didesnė mano pakalbintų studentų dalis teigė, kad noras mokytis pandemijos metu labai sumažėjo. Nuotolinės paskaitos nėra tokios įdomios ir skatinančios mąstyti. Be to, jiems pasitaiko jose nedalyvauti, nes „atrodo, kad perskaitysiu paskaitos informaciją arba išklausysiu pranešimo vėliau“, bet kai to nepadaroma, kaupiasi žinių kiekis, kurį įsisavinti darosi vis sunkiau. Studentai ilgisi gyvo kontakto su darbu motyvuotu dėstytoju, kuris kaip variklis užveda jaunimą darbui ir skatina besivystančias smegenis mąstyti. Tačiau nereikėtų kaltės vien versti ant bendrabučio sąlygų ir pandemijos. Magistrantė teigė, kad ši situacija moko laikytis drausmės, savarankiškai planuoti dieną, prasmingai susidėlioti paros laiką. Ne paslaptis, kad daugumai namuose vis atsiranda kitų

reikalų, užsiėmimų arba tiesiog auga noras patinęti, o ne dirbti, mokytis, tobulėti. Tik užsispyrę ir griežtai dienotvarkės besilaikantys studentai gali laisvai įveikti esamos situacijos iššūkių. Pagundų daryti ką nors kita nei mokytis yra labai daug, todėl pirmiausiai reikia, pavyzdžiui, išjungti telefoną, kurio pypsintys pranešimai labai vilioja nukreipti akis nuo konspektų. Patartina kiekvienam ieškotis atskirų darbui motyvuojančių dalykų.

Verta paminėti, kad nuotolinis mokymas ne vieną mūsų studentą parvedė į gimtojo krašto namus. Jis davė galimybę studijuoti iš bet kurio pasaulio krašto (kurį dabar pasiekti tikrai sudėtinga, nes keliavimas vis stipriau ribojamas). Namuose patogiau ir linksmiau. Suteikiama didesnė mokymosi erdvė, yra puikios galimybės mėgautis grynu oru savo kieme, taip pat susitikti su saviškiais. Žinoma, tai nėra dažni susitikimai, tačiau dažnai pasirodo, kad čia yra lyg ir saugiau... Bet ne iki galo yra taip, kaip atrodo. Nors susirgimų skaičius, lyginant su visos Lenkijos, tikrai minimalus, bet nei vienas negalime iki galo žinoti, kas iš mūsų gali būti susirgęs ir „pravaikščioja“ be jokių simptomų. Jeigu manome, kad susirgimų pas mus beveik nėra, nereikia, jog turime atsipalaiduoti ir nesilaikyti saugumo reikalavimų. Mūsų studentai pastebėjo, kad pačiame Punske žmonėms trūksta atsakomybės, kai nedėvima kaukių viešojoje vietoje ir teigiama, kad jokio viruso nėra. Niekada negalime žinoti, kas mūsų laukia tokiam ramiame kampejeje. Kaip sakoma, „cyli kiaulė gilių duobį knisa“. Kai kurie studentai pasakojo, kad dabar net rečiau grįžta į Punsko kraštą. Mieste, kur studijuoja, užsiima vis dar veikla po paskaitų, tad nelabai yra laiko ir noro grįžti pas tėvus, nes „kas žino, ką kada gali parsivežti“. Tokio nusistatymo ir mums reikėtų laikytis, nes tikrai negalime žinoti, kas tyko už kiemo kampo.

Minėtuvės Punske

GRAŽINA LANDSBERGIENĖ

2020 m. kovo 10-ąją, Lietuvos nepriklausomybės 30-mečio išvakarėse, visa Lietuva sukluso... Angelai ant savo sparnų išsinešė 90-metės Lietuvos pianistės, pedagogės, visuomenės veikėjos, profesorės Gražinos Ručytės-Landsbergienės sielą.

Gražina gimė 1930 m. Anykščiuose. Baigusi vidurinę mokyklą studijavo Kauno konservatorijoje. 1949 m. su šeima buvo ištremta į Sibirą, kur išgyveno 8-erius metus. Rusijoje mergina toliau lavinosi muzikos srityje, dirbo akompaniatorė. 1957 m. sugrįžusi į Lietuvą baigė Lietuvos valstybinę konservatoriją Balio Dvariono klasėje. Apie 30 metų išdirbo Lietuvos operos ir baleto teatre koncertmeisterė, dėstytojavo Vilniaus pedagoginiame institute, Lietuvos muzikos akademijoje. Koncertavo su tokiais Lietuvos žymybėmis kaip Virgilijus Noreika, Gražina Apanavičiūtė ir kiti. Ji inicijavo ir kartu su Agne Marcinkevičiūte režisavo trijų dalių dokumentinį filmą „Lūžis prie Baltijos“.

Buvo aukštai įvertinta ir apdovanojama Lietuvos valdžios. Vienas ryškiausių apdovanojimų – 1999-aisiais

įteiktas Didžiojo Lietuvos Kuni-
gaikščio Gedimino ordino Riterio
kryžius.

Gražina drauge su savo vyru Vytautu ne kartą lankėsi Punske. Visuomet gera buvo išgirsti Vytautą Landsbergį, bet ypatingai daug šiltų žodžių išsakydavo profesorė Gražina, pamačiusi mūsų šokantį ir dainuojantį jaunimą. Tai būdavo didžiausias komplimentas mums visiems.

Globokite mus ir mūsų kraštą, Profesore, iš aukštybių.

ONA MALINAUSKIENĖ

2020 m. balandžio 16 d. amžinybėn išlydėjome 91 metų Šlynakiemio kaimo gyventoją Oną Degutytę-Malinauskienę.

Ona buvo kilusi iš Vaičiuliškių kaimo. Augo su keturiomis sesėmis ir dviem broliais. 1950 m. ištekėjusi už Stasio Malinausko užaugino 9 vaikus, sulaukė 16 anūkų ir 9 proanūkių.

Kaip visi Degučių giminės atstovai – Ona buvo apdovanojama gražiu balsu. Nuo jaunų dienų dalyvavo Punsko bažnyčios chore, giedodavo šermenyse savo bei aplinkiniuose kaimuose.

Buvo nepaprastai darbšti ir rūpestinga, kantri ir ištverminga, kukli, nuoširdi ir teisinga. Už viską labiau mylėjo Dievą, šeimą ir žmones.

Ramaus Jums amžinojo poilsio, miela sengalvėle.

ONUTĖ IR VALENTAS SAVICKAI

2020 m. rugsėjo 13-oji ilgai išliks daugelio mūsų atmintyje. Kaip žaibas iš giedro dangaus per Punkską nuvilnijo kraupi žinia, jog netoli Olecko autoavarijoje žuvo keturi mūsų kraštiečiai – tarp jų Onutė ir Valentas Savickai.

Per gyvenimą visuomet ėję drauge, išgyvenę kartu 48-erius metus, susilaukę dviejų dukrų bei trijų anūkų, kartu ir pas Dievą iškeliavo. Onutė buvo puiki dainininkė ir giesmininkė. Valentas apie 50 metų ėjo Trakiškių seniūno pareigas, aktyviai dalyvavo Punsko savivaldybės gyvenime. Savickų namai buvo kupini gėrio, vaišingumo, svetingumo, mirgėjo ir kvepėjo gėlėmis. Onutė ir Valentas mėgo bendrauti su žmonėmis, susibūrimuose nuolat skambėdavo dainos. Po Savickų pastoge buvo pinami Trakiškių kaimo vainikai Žolinių atleidams.

Darbščių, nuotaikingų, nagingų ir atsakingų tėvų bei senelių pasiilgs visi namiškiai ir artimieji.

MIKALINA ŠIMČIKIENĖ

2020 m. rugsėjo 16 d. angelų chorų gretas papildė ilgaamžė Vidugirių kaimo gyventoja, žymi mūsų krašto dainininkė – Mikalina Šimčikienė.

Mikalina gimė 1929 m. Žvikeliuose, Marijonos ir Jono Nevulių šeimoje. Buvo vienuoliktą iš dvylikos vaikų. Anksti mirus tėčiui gyveno kartu su vyriausiojo brolio šeima. Vaikystė nebuvo lengva, tačiau visus vargus ir negandas Nevulių šeima dainomis uždainuodavo...

1954 m. Mikalina ištekėjo už Alfonso Šimčiko iš Skarkiškių. Jiedu susilaukė dukros Julijos, anūką Rimo ir Gintauto. Ilgus gyvenimo metus Šimčikų šeima gyveno Vidugiriuose, o paskutiniuosius 11 metų Mikalina prisiglaudė Punske pas dukrą Juliją.

Didžiausią džiaugsmą moteriai teikė dainavimas ir giedojimas. Būdamą 16-os pradėjo giedoti šermenyse, o 1988 m. įsikūrus etnografiniam ansambliui „Gimtinė“, buvo viena pirmųjų jo dalyvių. Su ansambliu aplankė Lietuvą, Lenkiją, Baltarusiją, įsiamžino plokštelėje „Lietuviai – Suvalkų krašto dainos“.

Mama ir močiute, dar ilgai mūsų galvose skambės Jūsų dainuojamos lopšinės, kurios suteiks mums saugumo ir stiprybės jausmą.

EUGENIJUS PETRUŠKEVIČIUS

2020 m. spalio 6 d. staigi mirtis pakirto aktyvaus Suvalkų krašto lietuvio, visuomenininko, puikaus žurnalisto ir iškalbingo gido gyvybę. Amžinybėn iškeliavo Eugenijus Petruškevičius.

Jis gimė 1937 m. Bubelių kaime, kur baigė pradinę mokyklą. Vėliau mokėsi Seinų vidurinėje mokykloje. Neakivaizdiniu būdu baigė Varšuvos universiteto Teisės fakultetą. Dirbo Vidugirių pagrindinėje mokykloje, Seinų apskrities administracijos įstaigose. Nuo 1965 iki 1973 m. buvo Lietuvių visuomeninės kultūros draugijos Centro valdybos sekretorius, 11 metų – Lenkijos lietuvių žurnalo „Aušra“ vyriausiasis redaktorius. Dirbo žurnale „Krajobrazy“ žurnalistu, vėliau redaktoriaus pavaduotoju. Dar vėliau buvo Balstogės radijo ir televizijos žurnalistas, rengė laidas lietuvių kalba. Eugenijus Petruškevičius – pirmasis Lietuvių šv. Kazimiero draugijos atnaujinto žurnalo „Šaltinis“ redaktorius. 1990–1995 m. Lietuvių visuomeninės kultūros draugijos (nuo 1992 m. vadinamos Lenkijos lietuvių draugija) pirmininkas. Daugelis jį pažinojo ir vertino kaip nepakartojamą ekskursijų po Rytprūsių kraštą vadovą.

Tikimės, kad Jūs, Eugenijau, mus pasitikės, nurodysit kelius pas Aukščiausiąjį.

JANINA ČIURLIONIENĖ

Seinų kapinių tylą amžinajam poilsiui priglaudė iškeliavusią š. m. gegužės 15 d. mylimą žmoną ir mamą Janiną Čiurlionienę.

Janina gimė 1942 m. Jono ir Anelės (Drūtytės) Marteckų šeimoje Didžiulių kaime. Augo su broliu Juozu ir sesėm: Judita (Didžiulių Jankauskienė), Ona (Rimkežerių Kelerienė ir Brone (Dusnyčios Margevičienė).

18-metė Janiną 1960 metais ištekėjo už Albino Čiurlionio iš Klevų. Jiedu netrukus gavo butą ir darbą Devetiškių valstybiniame ūkyje. Po keleto metų Janinos tėvai pasikvietė jauną šeimą ūkininkauti Radžiūčiuose, kur jiems teko dirbti 7-8 ha žemės. Marteckų gimtinėje Radžiūčiuose Čiurlioniai gyveno 8 metus, iki 1972-ųjų, kai nusprendė persikelti į Seinus ir įsidarbinti pynimo iš vytelių versle. Pagyvenę nuomajamame name po poros metų įsigijo patogų būstą naujam daugiabutyje, kur Janina ir gyveno iki mirties. Čiurlionių šeimoje užaugo 5 vaikai: Juozas, Jonas, Petras, Andrius ir Onutė. Janina sulaukė 6 anūkų.

Graži ir gausi Čiurlionių šeima išlaikė nepakitusią garsaus lietuvių menininko Mikalojaus Konstantino

Minėtuvės Seinuose

pavardę ir galbūt pomėgį muzikai ir dailei. Dainos ir giesmės dažnai skambėdavo Janinos ir jos vyro namuose. Vaikai dainavo mūsų krašto ansambliuose, dalyvavo saviveikloje. Talkino bažnytinuose giedojimuose ir laidojant Seinų krašto lietuvius.

Janinos vyras Albinas Čiurlionis – Šv. Kazimiero draugijos Seinų maldos grupės dalyvis, o sūnūs Juozas ir Andrius – Seinų bažnytinio choro ir Seinų mėgėjų teatro dalyviai.

Nors žinia, kad žmogus – tai tik žemės svečias, ir turi jis sugrįžt namo, bet kaip sunku išleisti jį į paskutinį kelią...

Nepareis, nesugrįš, nepabels į duris, Nors iš skausmo ir plyštų širdis. Amžinybėj tylioj ji ilsėsis ramiai, Tik sapne kai kada aplankys.

IRENA ŽUKAUSKIENĖ

Š. m. birželio 3 d. pačiame vasaros žydėjime mirties šmėkla suviliojo 55-erių metų mamą ir jauną močiutę Ireną Žukauskienę.

Irena buvo vidurinioji tarp 6 Pijaus ir Onos (Vektoriūtės) Sendų vaikų (Teresės, Gražinos, Aldutės, Birutės, Vito). Gimė 1964 metais, augo Vainčių kaime, čia lankė pradžios mokyklą, vėliau, nuo V klasės, mokėsi Punske. Mokslas sekėsi gerai, gražiai rašė rašinius, grožėjosi kaimo gamta. Gal neatsitiktinai 1985 metais ir ištekėjo už Burbiškių kaimo ūkininko Sigito Žukausko.

Buvo puiki, smagi martelė, gražiai globojo senstančius abu uošvius, kurie anksčiau padėdavo saugoti Žukauskų mažąsias atžalas. Užaugo sūnus Darius, dukros Lida ir Gražina. Vaikai mokėsi Krasnovo mokykloje, vėliau Seinuose, Lida mamos džiaugsmui baigė Punsko licėjų, studijavo anglų kalbą Vytauto Didžiojo universitete. Jai buvo paskirta Aldonos ir Remigijaus Gaškų stipendija. Dariui tėvai perdavė padidintą, išpuoselėtą ūkį, ir... sulaukė anūkėlės Natalytės, kuria Irena labai džiaugėsi.

Namai jai buvo visas pasaulis: troboje jos suprojektuotas kiekvienas kambarys, viskas išpuošta pačios atliktais meno kūrinėliais, kiemas ir aplinka jos apsodinta gėlėmis, kurias mėgdavo pakeisti. Irena pavyzdinčiai rūpinosi ir ūkiu. Šeima pasistatė naują tvartą, praplėtė laukų, pievų plotus, augino melžiamas karves. Irena visada laiku ir kruopščiai atlikdavo ūkio darbus, karvės buvo gerai prižiūrėtos, davė pelno. Rodės, nieko netrūko. Tik kartais susimąstydavo, kur nukeliavo seniau mirusių artimųjų sielos: uošvio, anytos ir pernai mirusio jos tėvelio... Bet kad pati paskubės skirtis su gyvenimu, niekas niekada nepagalvojo. O visgi po ruošos vieną vakarą nusprendė... nutraukti gyvybę... Šeima negali sau atleisti, kad už tų darbų nepastebėjo

žmonos, mamos nusivylimo, palūžimo ir laiku nesureagavo.

Paliko taip gražiai išpuoselėtus žemiškuosius sodus ir brangius artimuosius...

JANINA JASEVIČIENĖ

Šių metų rugsėjo 21 dieną mirė gyvenusi 92 metus darbšti ūkininkė, geriausia mama ir močiutė Janina Jasevičienė iš Radžiūčių kaimo.

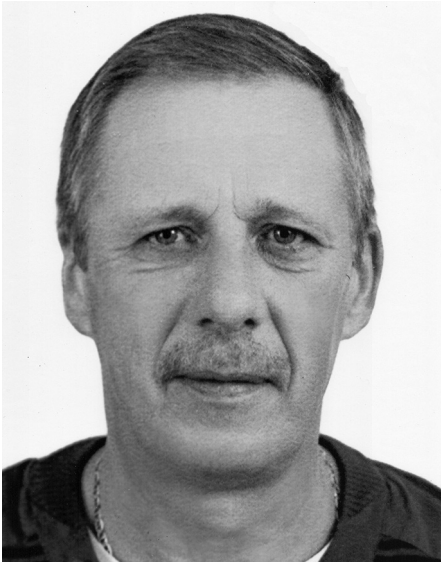
Janina Jasevičienė gimė 1928 metais Radžiūčių kaime. Jos tėvai Antanas ir Ieva (Marcinkevičiūtė) Jurčiukoniai. Augo tik su sese Onute, kuri jauna ištekėjo į Rakelijos kaimą už Juozo Maksimavičiaus. Janina, susituokusi su Algirdu Jasevičiumi iš Juodeliškės, liko gyventi savo namuose. Šeima susilaukė keturių vaikų: Juozo, Jono ir dvynių Romo bei Onutės. Vyresnieji sūnūs noriai dalyvauja Suvalkų lietuvių veikloje, dukra lankė Punsko licėjų.

Janina buvo labai darbšti, su vyru,

iškeliavusiu anapilin prieš 3 metus, apdirbdavo net 2 ūkius, taip pat Jasevičių paliktą Juodeliškėje. Janina neapleido taip pat tradiciškai moteriškų darbų: augino paukščius, keptavo duoną, daug verpė, audė, mezgė. Ir senatvėje neturėjo kada pailsėti, mirus marčiai stengėsi atstoti mamą trimis mažametėms likusio namuose sūnaus Romo dukrelėms.

Iškeliavo kukli, gera ir rūpestinga mama, močiutė, tradicinių ir tautinių vertybių saugotoja. Lai gerasis Viešpats suteikia Jai dangiškąją globą.

JONAS MAZAUSKAS

2020 metų rugsėjo 28 dieną po sunkios ligos Seinų ligoninėje mirė ilgametis kapelos „Šalcinis“ dalyvis Jonas Mazauskas. Į paskutinę kelionę išlydėjome darbštų žmogų, geranorišką ir daugeliui artimu tapusį draugą, talentingą muzikantą, kuris per 24 metus skyrė savo laisvą laiką ir širdį lietuvių kultūros puoselėjimui, garsindamas Seinų lietuvių bei „Lietuvių namų“ vardą. Paklausti visi kapelos dalyviai teigia, kad Gintas (nes visi jį taip vadino) buvo tas žmogus, prie kurio negalima buvo liūdėti. Buvo visų suėjimų,

išvykų į koncertus kompanijos siela, mokėjo džiaugtis smulkmenomis ir gyventi čia ir dabar. Visada kalbėjo, ką jautė. Kalbėjo, kaip gyveno. O gyveno taip, kaip kalbėjo – atvirai, tiesiai, nuoširdžiai, nieko neslėpdamas ir nenutyldamas.

Jonas gimė 1964 metų sausio 26 dieną Punske. Augo kaip jausniausias sūnus su vyresnėmis sesėmis Danute, jau mirusia, ir Onute, kuri kartu su 94 metų mama gyvena Punske. Jonas, baigęs mokslus Punsko mokykloje, išvyko pas savo sesę Danutę į Sosnovco miestą, Silezijos vaivadiją. Ten gyvendamas mokėsi ir kelerius metus dirbo anglių kasyklose. Trejus metus atitarnavęs kariuomenėje sugrįžo į gimtąjį Punksą, pradėjo darbą žemės ūkio kooperatyve (SKR).

1989 metų liepos 8 dieną vedė Birutę Kuosaitę iš Vaitakiemio ir kartu apsigyveno Seinuose. Tais pačiais metais įsidarbino Seinų butų kooperatyvo katilinėje, kur dirbo iki mirties. Susilaukė dviejų sūnų – Artūro ir Povilo.

Jonas turėjo daug pomėgių, bet artimiausia jo širdžiai buvo žvejyba. Turėjo nemažai įvairios žvejo įrangos, net keletą meškerių. Apie žvejybą ir žuvis Jonas žinojo viską: ką jos mėgsta ir kuriuo laiku geriausiai kimba. O žuvys kibo prie jo meškerės neįprastai, viena po kitos, ko pavydėjo kartu meškeriojantys draugai. Laisvalaikiu skubėjo į gamtą pailsėti, nes, kaip pats sakė, „žvejyba – tai tikras atsipalaidavimas“.

Jono sveikata pablogėjo 2019 metų kovo mėnesį. Tyrimai ir daktarų diagnozė privertė jį keisti dienotvarkę ir gyvenimo prioritetus. Visi žinome, kad paskutinis jo gyvenimo

tarpsnis buvo ypač sunkus, bet Gintas nepasidavė ir iki paskutinių savo gyvenimo akimirų buvo fiziškai aktyvus. Liga nepririšo jo prie lovos. Daug vaikščiojo, vairavo automobilį, o dar dvi dienas prieš mirtį, sėdėdamas luote ant Galadusio ežero – žvejojo. Į amžinybę iškeliavo sulaukęs tik 56 metų.

Mielas ir brangus Gintai, dėkojame už tai, kad turėjome galimybę pastaruosius metus bendrauti su Tavimi. Dabar, mielas drauge, ilsėkis. Ilsėkis amžinoje ramybėje ir amžinoje šviesoje. Amžinai lieki mūsų širdyse ir atmintyje. Ačiū, kad buvai mūsų kelyje.

Per minėtuves taip pat prisiminti **Julija Gasparavičienė** iš Punsko, **Sigitas Šliaužys** iš Valinčių, **Juozas Gasparavičius** iš Žvikelių, **Ona Tumelienė** iš Punsko, **Anelė Skripienė** iš Dusnyčios, **Onutė Fiutauskienė** iš Seinų ir **Vytautas Vilkelis** iš Dusnyčios.

Lapkričio 26 d. paminėtos Seinų vyskupo ir lietuvių poeto Antano Baranausko mirties metinės

Ona Tumelienė

EUGENIJA PAKUTKIENĖ

Tęsinys.

Pradžia „Aušros“ š. m. 21 nr.

Dažnai pasakodavo apie sunkumus. Begalinį skausmą išgyveno netekusi vaikystėje (1954 m.) tėvelio. Našlaičių dalia teko ir mažiems sesutėms Marytei, Teresei, Petronei, Kristinai Birutei bei broliui Petru. Jauniausiai iš septynių vaikų Anelytei tuomet

buvo 7 mėnesiai. Jauna našlė liko ir jų mama Veronika, kuri buvo garsi audėja, išmokiusi šio amato visas dukras.

Onai labai rūpėjo sodas ir bitės. Kai Punsko kaimo gabus bitininkas ir sodininkas Juozas Šliaužys pasakė: „Matau, Tumelien, kad myli tavi bitės. Imk bitių šeimynukį ir augyk...“, ji nusipirko dar ir knygų, augino bites ir medaus buvo. Ilgainiui bitių šeimų padaugėjo. Medų išsukus iš senų korių darė vašką (darė ir iš avių lajus). Kai Punske vyko konkursas bitininkams, ji dalyvavo ir laimėjo prizinę vietą. O sodelyje šalia obelių ir kriaušių augo ir noko slyvos, serbentai (jų atžalomis dalijosi su kitais).

Retkarčiais skolinosi knygų iš Punsko bibliotekos. Buvo susidraugavusi su vedėja Eugenija Auruškevičiene (Čėplaite), tai ji vis parūpindavo. Kai tik išmokome skaityti, parnešdavo pasakų. Tai ilgais žiemomis vakarais viena dukra skaito pasakas, o kitos plėšo plunksnas arba perrenka javų mišinį (išrinkti reikėdavo iš miežių arba avižių tai žirnius, tai vikius). Jei priverpia rateliu siūlo, tai reikia nuoritės (vad. špūlios)

suvynioti į kamuolį. Paskui du siūlus suka į dvigubą, drūtesnį, paskui į sruogą (vad. tolką), padažo, ir vėl į kamuolį. Tada mezga. Džiaugėsi, kai nusipirko juodą avį. Nereikėjo dažyti iš jos vilnos siūlą. Mezgė prie žibalinės lempos, pasibaigus žibalui sugebėdavo ir tamsoje. Jei akutė ir pasimesdavo, ją dienos šviesoje sugavusi toliau mezgė. Visiems šeimos nariams primezgė kojinių, pirštinių, išmokė megzti dukras ir anūkes. Augino paukščius dėl mėsos ir dėl plunksnų pagalvėms, antklodėms. O siuvėjos amatu domėtis skatino visas dukras. Pati taip pat šį tą susiūdavo. Iš draugės Genutės Popelytės-Čeropskienės nusipirko siuvimo mašiną sau, o kiekvienai dukrai nusipirko po naują. Josios džiaugsmui profesionalia siuvėja tapo dukra Aldutė, kuri po darbo daug siuvo ir mami, ir sesėms. Jos siūta gražia, ilga, tamsiai mėlyna, su baltais apvedžiojimais ant apykaklės ir rankovių suknele teko atgulti amžinojo poilsio.

Gražių prisiminimų turėjo apie Lietuvoje likusius tėvelio pirmos mamos sesę Apoloniją (vadintą Paliuse) Kubilienę, kuri su jos tėveliu jaunystėje baigė „Žiburio“ gimnaziją, jo brolius Joną ir Juozą bei sesę Petrusę Petruškevičienę, josios krikšto mamą. Onai labai rūpėjo ją aplankyti. Be galo džiaugėsi abi susitikusios Žemaitkiemyje apie 1990 metus. Iki paryčių kalbėjosi apsikabinusios. Ona susirašinėjo vėliau ir su pusbroliais, siuntė nuotraukas, atvirukus.

2011 metais Ona ir Romas Tumeliai buvo pagerbti Punsko valsčiaus įstaigoje, kaip ir keletas kitų sutuoktinių, sulaukusių 50 bendro gyvenimo metų. Mama vis minėjo, kad Punsko

Iš šeimos albumo

Dapkevičiai Žagariuose 1935 m. Ona sėdi ant močiutės Elzbietos kelių, šalia senelis Petras ir jo sesė Ona, už jų stovi Onos tėvai Veronika su Kazimieru bei jo sesė Ona

viršaitis priėjęs prie kiekvieno seno žmogaus ir paspaudęs ranką. Tai jai buvo reikšminga ir pasiliko atminty kaip paprasto žmogaus pagerbimas.

Apsilankiusi Seinuose visada pirmiausia eidavo į bažnyčią ir priklausiusi meldavosi, dėkodavo už gyvenimą, prašė palaiminimo šeimai. Taip pat lankė tėvelių, senelių kapus. Tik vėliau tvarkydavo reikalus.

Ona pasakojo: „Po karo Žagarų kaimi suaugo daug gražaus ir sveiko jaunimo. Visų savaitį dzyrbom namuose ūkio darbus, rinkom akmenis, ba iš kiekvienos sodybos raikėjo privežti kelių grindziniu. Kap sulaukdavom sekmadienio, ėjom, važavom in Sainus pasimelsc. Aidami namo dažnai susiburdavom in grupes, kad neprailgtų kelias. Septyni kilometrai būdavo smagu. Sugrįžį iš bažnyčios, po pietų susirinkdavom prie medzinės Žagarų bažnytėlės. Vaikinai žaidė kamuolio an balos su lieptu – kad pasimaudzyt vasary, ty turėjom ir savo aikštėlį. Merginos žūrėdavom, kap žaidza, būdavo ir dainų. Vakari ėjom in šokius in Dusnyčių arba Krasnagrūdės dvarų. Tadu susirinkdavom pas Petruškevičius. Ty buvo sūplaukės. Krasnagrūdėj buvo dzideli kambarai. Prie Alnų ažaro buvo gražus dvaro sodas, daug gėlių, gegužės mėnasį sužydėdavo alyvos. Buvo laiminga jaunystė po pergyvento vaikystėj karo.“

Paskui jaunimu paskyrė priverstinius darbus, sakyta – atstacyc Lenkijos valstybj. Vaikinus nuo 1948 metų šaukė prieš karuomenį in tep vadinamų brigadų SP (Služba Polsce). Daugelis Varšuvoj valė sugrautus namus, pokaro liekanas. Keli iš Žagarų tarnavo Nova Huta, statė miestų ir fabrikų. 1952 metais pavasarin ir merginom atsiuntė šaukimus, kad važuotų in komisijų. Tėvai ir visi išsigando. Ba niekadu niekas merginų nešaukė in karuomenį. Kas nelaido, tai mokėjo tėvai baudas, o vasarų vėl gavom šaukimų, alia šitų sykį daugiau mūs šaukė. Nuvažavom, labai daug mūs susirinko iš apylinkės. Gydytojai cikrino mūs

sveikatų. Visos gavom lapelius, kad susirinktum po pora savaitių vėl in Suvalkus in traukinių stotj.

Kap suvažavom dzideli grupi, atvažavo toki sargai. Pacikrino, ar visos suvažavom. Kap susėdom in traukini, ilgai mus vežė. Nuvežė in Kosalino vaivadijų, in dzidelį PGR-į, vokiškų dvarų, paskui in kitus valstybinius žamės ūkius. Tadu liepė mumiem persirangc uniformu lyg karuomenės. Žalia bliuzė, kelnės, batai su aulukais ir balta skepetukė prie darbo. Sekmadieniais duodavo gražesnį bliuzį, granatavų sijonų, tenisufkes, furažerkį, kepuraitį su valstybės žanklu – araliu, su SP rai dėm. Kap atšalo, gavom vacines kelnes ir vacinį kufaikį.

Kur dzyrbom, tai buvo vietovė Kosalino vaivadijoj, vadzinosi Klanino (brigada 177, 1952 m.). Ty buvo ir kaimo gyventojų bažnyčukė, krautuvė ir remiza, dzidėlė salė. Kas šaštadienį mus vežė in kitų dvarų, dzidesnį, ty buvo dzidėlė prausykla. Sekmadienį buvom laisvos, tai nuveidavom in bažnyčų. Kartais remizoj būdavo šokiai arba šviesdavo filmų kini. Prieš išėjimų sustacydavo vadas rikiuotėj ir cikrydavo, ar tvarkingai apsirangi. Ir nevalia buvo dažycis ar pudruocis. Jei katry nepakludavo, visos turėdavom laukc, kol nusipraus. Mūs išvis buvo keturasdešim junačkių – tep vadinomės. Buvo vadas su žvaigžduti, šefas, trys merginos – mūs darbo prižūrėtojos, buvo ir med. seselė su baltu chalatu, dzvi virėjos vokitės. Kėlėmės iš ryto penktų valandų, raikėjo apsiprausc, lovas pakloc, viskų sutvarkyc. Septintų valandų pusrycai. Po pusrycų apelis, vėliavos pakėlimas ir himno giedojimas. Viena junačkė visadu ėjo sargybų. Prisistacydavo PGR-o karauninkas ir sakydavo, kiek jam raikia darbinykių, o kiek in kitų PGR-į. Veždavo trakto rais arba arkliais. Darbai tai nuo lauko javų ėmimas. Veždavo vieciniai darbinykai vokiečiai labai dzideliais vokiškais vežimais ir jų arkliais. Pietų visos sugrįždavom, o popiet vėl in darbu. Maistas labai geras, skanus.

Grupėj buvo daug lietuvių, tai padinguodavom ir lietuviškai: Janina Polioniūtė iš Radzūcų (jų greit išsiuntė operuocis, ba siūdama rankos gysloj turėjo adatų), iš Žagarų Zosė Naujaliūtė, Monika Šubiūtė, Ona Vektorūtė, Danutė Petruškevičūtė, aš – Ona Dapkevičūtė, iš Bubelių Janina Bartnykiūtė su draugi, iš Rakelijos Veronika Maksimavičūtė, Ona Pakutkaitė, Ona Bumbuliūtė, iš Berznyko Kristina Kalmanovič, Ona Grigenc, Deoniza, Ona, Elena – nežinau pavardės, iš Alnų Janina, kelios merginos nuo Šipliškių, Sainų, Suvalkų. Reikėjo laikycis tvarkos kap karuomenėj. Aidavom rikiuotėj in darbu.

SP dzyrbom iki 1952 m. lapkrico, namo grįžom prieš Visus šventus.“

Organizacija „Tarnyba Lenkijai“ („Služba Polsce“) 1955 m. gruodžio 17 d. Ministrų Tarybos nuotarme likviduota. 1958 m. įkurti ją atitinkantys savanoriški darbo būriai.

Labai išgyveno Ona prieš dvejus metus staigią žento Algirdo mirtį. Liūdėjo palikus šį pasaulį jaunystės draugei Levutei Nevulieni (Jakubauskaitei) iš Vidugirių Būdos. Tais pačiais metais, kaip ir ji, mirė taip pat gera draugė Ona Turavičienė iš Seinų (Pševorskaitė, gimusi Žagariuose, gyvenusi 86 metus, mirusi 2020-06-10). Ją dažnai prisimindavo: „Mūs kaimi daug Onų buvo ir jaunimo tepgi. Būdavo, kap po darbų suveinam jaunimas, tai visi dairės ir laukė šitos Onutės. Ot mokėj pralinksmyc ir, jei kas suspykis, tuoj nubaina ir sutaiko.“ Iš giminaičių prieš ne visą mėnesį mirusi Birutė Uzdilaitė-Šuliauskienė, su kuria bendravo vaikystėje Kreivėnuose. O iš Punsko laikų geriausia jaunystės draugė ir giminaitė – birželį mirusi Adelė Staskevičienė (gim. 1931 m.). Jos Punske po mišių bažnyčioje kas sekmadienis susitikdamos dalijosi savo džiaugsmais ir rūpesčiais. Pasiguodus, matyt, ir naujos savaitės kasdienybė darėsi smagesnė, lengvesnė. Lai mielosios draugės po žemiškų darbų visatoje

Žagarių jaunimas 1956 m. Ona Dapkevičiūtė stovi pirma iš dešinės

bendrauja. Tada amžinybė joms neprailgs, o mums nebus taip liūdna.

Daug žmonių dalyvavo Onos Tumelienės laidotuvsė, paisydami dėl pandemijos galiojančių ribojimų, drausmės. Dėkojame visiems.

Dėkojame Dievui, kad leido mamai sulaukti senatvės. Džiaugiamės, kad kartu leidom laiką, prisimindami praeitį, pasidalindami savomis mintimis. Nors mama sulaukė garbaus amžiaus ir buvo nesveika, suluošinta, kenčianti skausmus, vis vien gera buvo kasdien priglusti prie švelnaus veido ir geros širdies. Ir be galo sunku buvo skirtis amžiams. Miela darbštuole, išliksi mūsų mintyse ir prisiminimuose. Visiems širdy gėla gili išlieka ir skausmas, kad daugiau Tavęs, Mamyte, nebebus...

O štai ką apie močiutę pasakojo anūikai. „Man močiutė visada gera buvo, nuo vaikystės, kai tėvai statėsi Seinuose, o mes su sese likdavom pas senelius. Duonkubily ji minkė ruginės duonos tešlą, į dideles skardas dėjo, glaistė su vandeniu, duodavo mums parašyti savo vardus, nupiešti kryželį. Vis po keturis kepalus kepė. O kokia skani buvo plutelė su močiutės sumuštu sviestu ir ką tik primelžtu pienu! Aš ir sesė Rasa buvom jos vyriausios anūkės,

mus labai mylėjo, skaniai valgėdino. Išsprausus mūs ilgus plaukus sušukodavo šukom, sudrėkintom vandeniui su actu, kad nepeštų. Pridarėm eibių ne sykį. Vydamos viena kitą įkišom koją kur nereikia. Išmatarvom visus griovius ir trobon brovėmės alkanos, iki pažastų dumblu aplipusios. Tačiau ji visada buvo kantri, nerėkė, nebarė. Kartą prisiklausiusios pasakų pabandėm pabūti triušiais ir zuikiais. Mama netikėjo, kad visas lysves kopūstų apgraužė netikri zuikiai, o močiutė mūsų neišdavė, tik kai užaugome, išsipasakojo kartą ir tai netyčia, tad mokėdavo išlaikyti paslaptį. Išmokė virbalais mezgti. Kai kartą sesė pamiršo mokyklon nusinešti virbalų, mokytoja ją iškart nubaudė, parašydama vienetą. Tačiau ji nenusiminė. Išsiėmė tušinukų širdes ir jomis numezgė mezginuką. Mokytoja nustebusi tą pat pamoką šalia gauto vienetą parašė jai šešetą. Ir tai dėl močiutės pamokų. Labai geri prisiminimai.“ (Zita)

„Smagu prisiminti gražias šventes ir susitikimus. Negalim išvien liūdėti, nieko nepakeisime. Širdyje saugokim gražiausias akimirkas, tai suteiks mums visiems stiprybės. Mes darėm iš lentų (radę jų arba gavę) namukus ant medžių ir laipiojom, žaidėm indėnus

krūmynuose, balose, dumblą minkėm. Skaniai vis valgėm pas močiutę.“ (Povilas ir Veronika)

„O aš naudojausi jūsų namukais. Buvau ramesnis, tai močiutė vis drausmino jus lakstančius, kad manęs mažo nesumindžiotut. O jos paruoštą kakavą ir dabar menu...“ (Kristijonas)

„Tik per vasaros atostogas su mama atvažiuodavom, o šiaip tai telefonu daug kalbėjomės. Labai ilgėjau kaimo ir šitos močiutės. Labai gera buvo visada, gaila, kad jos jau nėra...“ (Agnieškutė)

„Mums tai daug pasakų močiutė sekė ir skaitė. Visą knygutę apie meškiuką, kai aš (Živilė) buvau 3 metų, išmokė atmintinai. Varčiau knygutę ir lyg skaitydama sakiau, kas parašyta. Gaila, bet sykiu ir gerai, kad tada, kai mes maži buvom, močiutė jau menkai paėjo, tai mus gerai saugojo ir prižiūrėjo. Pamenu, kaip sykį rytą ant puoduko Edvinuką laikė ant koklinės krosnies, kad jam kojytėms nebūtų šalta, o tas ėmė ir apvirto ant karšto lankainio, nes jau virė pusryčiai. Močiutė greitai šaltu vandeniu veiduką apipylė, tai nors su šašais, bet apgijo, nei rando neliko. Čia tai ne juokai būtų buvę. Matyt, kad nepasimetė. Šaunuolė močiutė!“ (Živilė ir Edvinas)

Visi 10 anūkų prisimena, kad močiutė visus vaišino. Rytą dažnai būdavo kakava, pietums sultinys su vištiena ir karštomis bulvėmis su spirgučiais, vakarienei pieniška kukulaičių sriuba (vad. zacirkos) arba močiutės pagaminti ilgi makaronai, prėskučiai (vad. slizikai). O nuostabų morkų pyragą prisimena ir jos sesės, kaip mažoms kepėdavo.

**Tušti namai švies netektim iš tolo,
Nors grįžti ten skubėsim su viltim.
Išėjai, miela Mamyte, Močiute,
Iš kur negrįžta niekas...
Visada liksi su mumis prisiminimuose,
Nors žodžiais ir neprakalbėsi.
Pavasarij – žieduos švelniuos,
O rudenį lapų šnaresy...**

Per anksti negrižtamai iškeliaavo

VYTAUTAS PEČIULIS

Mirties angelas nelaukiamas svečias ir jam apsilankius viskas pasikeičia. Ko gyvenime nesitikėjom, mūsų šeimoje atsitiko. Netektis aplankė netikėtai – staiga mirė mūsų pirmagimis, gyvenęs prasmingą gyvenimą. Tėvams ir šeimai labai sunku tai išgyventi, labiausiai – su tokiu likimu susitaikyti.

Iš šeimos albumo

Šešerių metų Edvardas (darželio baigimo nuotrauka)

Sūnus Edvardas gimė Toronte 1972 metų gruodžio 20 dieną. Nuo mažens pasireiškė kaip daug gabumų turintis vaikas. Visą laiką mėgo tvarkingai viską susidėlioti ir laikyti. Kai sulaukė dvejų metų, jau su juo galima buvo pasikalbėti. Tuomet gimė jo broliukas. Parsivežti iš ligoninės nuvažiavom su Edvardo teta (mano seserimi). Ligoninėje į naujagimių palatą vai-

kų neleisdavo, tai Edvardas pasilikė su teta prie angyje. Suradęs kažkokį popierinį šluostelį jis šluostė rasotą stiklinę lauko sieną. Kai atėjom su naujagimiū, mama pradėjo šaukti, kad Edvardas ateitų pas ją, bet šis atsakė: „Aš užsiėmęs, šluostau langą“. Ir neskubėjo eiti.

Namuose mėgstamiausi jo žaislai buvo puodai. Juos išėmęs iš spintelės išdėstydamo ant virtuvės grindų ir pritaikęs tinkamus dangčius tvarkingai sudėdavo atgal. Kai kur nors išvykę ilgiau pabūdavam, sugrįžus namo ir pravėrus duris

Edvardas bėgdavo į virtuvę ir dėstydamo pasiilgtus puodus.

Nuo mažens domėjosi visais darbais, kuriuos atlikdavau ką nors taisydamas namuose. Kai manęs nebūdavo namie, jis pats matuodavo lygintuvu, tikrino, ar tiesu. Mamai pasakydamo, kad eina dirbti, ir praleisdavo daug laiko taip žaisdamas. Kartą bandžiau pritaikyti prie sienos surastą gabalą. Pridėjus pasirodė, kad truputį trūksta. Pats sau tariau: „Hmmm“. Kai Edvardas būdavo vienas, ką nors „dirbdamas“ pridėdamo gabalą ir sakydamo: „Hmmm“. Kalbantis rasdamo išeitį ir atsakydamo savais sakiniiais. Kartą kažką derinau prie sienos, o jis man sutrukdė. Pasakiau: „Bėk, ubage“, o jis atsakė: „Aš ne ubagas“. Tuomet paklausiau: „Tai kas yra ubagas?“ Atsakė: „Tu ubagas“. „Tai kas tu būsi?“ „Aš ubago vaikas“.

Brolis dėvėdamo Edvardo išaugtus drabužius. Svarbesnius gyvenimo momentus filmuodavam. Kai žiūrėdamom vaizdo įrašus, pamatę Edvardą pasiūlydamom jam pažiūrėti, koks buvęs. Jis sakydamo: „Ten ne aš, o brolis“. Ir parodydamo brolių, kuris tuo metu būdavo apsilvilkęs tais pačiais drabužiais, kurie matėsi ekrane.

Būdamas ketverių metų, pradėjo lankyti darželį. Anglų kalbos visiškai nemokėjo. Pasitaikė, kad mokytoja buvo lietuvė. Matydama, kad vaikas nesupranta, pasitraukus į šalį paaiškindavo lietuviškai, ką jis turi daryti. Kalbą Edvardas labai greitai pramoko. Tuo pačiu laiku leidom jį į lietuvišką šeštadieninės mokyklos

Punske su giminėmis, koncertuojant Toronto „Gintaru“

darželį. Užklausėm, ar patinka. Atsakė: „Darželyje mokytojos mums liepia kalbėti tik lietuviškai, o jos tarp savęs pasikalba angliškai. Matyt, nori, kad mes nesuprastum.“

Nuo mažens buvo „lietuviškai nusiteikęs“ ir norėdavo turėti daug ką lietuviško. Kai pradėjo važinėti dviračiu, pamatęs parapijos krautuvėlėje prilipdomą Vytį, paprašė nupirkti ir užlipdė ant dviračio. Taip pat prisiuvamą Vytį paprašė mamos prisiūti prie švarkelio kišenėlės ir didžiudamasis eidavo į mokyklą.

Edvardui esant devynerių metų, 1981-aisiais, parvykom į Punsko kraštą. Ta pačia proga pasirūpinom dokumentus, kad galėtume apsilankyti ir Lietuvoje. Tais laikais duodavo leidimą būti tik Vilniuje. Tad giminės turėjo čia atvykti su mumis susitikti. Vilnių pasiekėm tarptautiniu traukiniu, kuris kursavo tarp

Berlyno ir tuometinio Leningrado, per Lenkiją ir Gardiną. Sutikti giminės (mano dvi tetos ir jų šeimos) stengėsi parodyti Vilniuje žymesnes vietas, susijusias su Lietuvos istorija. Edvardas, pamatęs Gedimino bokšte vėliavą, garsiai pasakė, kad ji netikra. Išgirdę bokšte esantys žmonės ėmė žiūrėti į taip drąsiai kalbantį vaiką. Mes pradėjom jį raminti ir prašyti, kad taip garsiai nešauktų. Edvardas pasakė, kad visose knygose matoma trispalvė, o čia vėliava su plaktuku ir dar kažkuo. Buvom susirūpinę, nes jei mus būtų lydėję sekliai, galėjome turėti nemalonumų. Tačiau pasirodė, kad nebuvom sekami. Muziejuje pamatėm, kad Edvardas kalbasi su būdinčiomis moterimis. Priėję arčiau išgirdom aiškinant, kad Lietuvoje reikia kalbėti lietuviškai, o ne jam nesuprantama kalba (gal lenkų ar rusų). Viskuo labai domėjosi ir klausinėjo

gimines apie Lietuvos gyvenimą. Buvom nuvykę į Trakus ir slapta į Kauną. Aplankėme muziejų, kur Edvardas labai susidomėjo „Lituanica“. Mat apie Dariaus ir Girėno skrydį buvo girdėjęs šeštadieninėje mokykloje. Nuvykę į kapines aplankėme lakūnų kapą. Viešėdami penkias dienas vieną iš jų slapta nuvykom į Marijampolę aplankyti gimines. Buvo rizikinga išvykti iš Vilniaus, bet mus lydėjo sėkmė ir niekas mums nesutrukdė.

Kai Edvardas mokėsi pradinėje mokykloje, kiekvieną savaitę keturias dienas dalyvavo pamokose, o vienai dienai mokykla jį siūsdavo į specialią mokyklą gabiems vaikams. Būdamas šeštoje klasėje, mokyklai atstovavo visų Toronto miesto mokyklų projektų parodoje. Laimėjo antrąją vietą su projektu apie tai, kaip veikia atominės jėgainės reaktorius. Septintoje klasėje panašioje parodoje laimėjo trečiąją vietą su projektu apie molekules.

Stovyklaudamas lietuvių skautų ir jaunimo stovyklose laimėdavo lietuviškiausio ir pareigingiausio stovyklautojo žymenis su skirtomis premijomis. Pasižymėjo skautų veikloje ir būdamas skautas vyty vadovavo skautų skilčiai. Nuo šešerių metų iki studento amžiaus šoko jaunimo tautinių šokių ansamblyje, su kuriuo dalyvaudavo šokių šventėse. Su ansambliu dalyvavo jaunimo kongrese Pietų Amerikoje ir koncertavo kelių valstybių lietuviams. Apie dešimt metų lietuvių bažnyčioje patarnaudavo mišioms ir dažnai skaitydavo liturginius skaitinius. Grojo bosiniu trimitu gimnazijos pučiamųjų orkestre. Skambino gitara, lietuvių stovykloje prisijungdavo atliekant programas prie laužo.

Mokėsi ir baigė Šv. Morkaus

katalikų pradžios mokyklą ir Šv. Juozapo katalikų gimnaziją. Studijavo Toronto universitete ir gavo chemijos inžinieriaus bakalauro diplomą. Baigęs universitetą, dirbo pagal išsilavinimą kompanijoje. Tapo naujų išradimų gamybos analizavimo specialistu. Dirbdamas sumanė pakelti savo išsilavinimo lygį. Palikęs darbą, pasiskolinęs mokslui pinigų, išvyko į Prancūziją. Paryžiaus universitete gavo magistro diplomą.

Kadangi jau buvusi įsteigta Europos Sąjunga, o Edvardas išimties tvarka gavęs Lietuvos pilietybę, jis galėjo dirbti bet kurioje Sąjungos valstybėje. Anglijoje, Londone, pusantų metų dirbo vaistų gamykloje chemiku. Besimokydamas Prancūzijoje ir dirbdamas Anglijoje, turėdamas laisvesnio laiko, įvairiomis progomis nuvykdavo į Lietuvą, kuri jam labai patiko. Apsisprendė pabandyti čia apsigyventi. Vienus metus dėstė Vilniaus universitete. (Toronte turėjo nusipirkęs trijų butų namą. Iš gaunamų už nuomą pinigų

mokėjo paskolą ir prisidurdavo pragyvenimui.) Nusprendė pradėti savo chemijos srities verslą. Per daugiau kaip dvejus metus nepavyko jo išplėtoti, nes valdžia apkraudavo mokesčiais, kurie labai tai sunkino. Esant tokioms nepalankioms verslui sąlygoms, patarėme grįžti į Kanadą, kur galimybės geresnės. Taigi išgyvenęs Lietuvoje arti trejų metų, Edvardas sugrįžo į Kanadą, kur galėjo išnaudoti savo išsilavinimą, gabumus.

Susitvarkęs gyvenimą Kanadoje, verslo reikalais daug keliavo. Pasirašyti sutartis buvo nuvykęs į Kiniją, Korėją ir Tailandą. Kiekvienoje šalyje pabūdavo ilgesnį laiką, kad pažintų jų gyvenimą. Iš Tailando, gavęs rusų vizą, nuskrido į Irkutską ir traukiniu iki Maskvos keliavo visą mėnesį, keletui dienų sustodamas didesniuose Rusijos miestuose, kad pažintų juos iš arčiau. Kadangi dirbo nuotoliniu būdu, galėjo pažinti daug valstybių. Vasarą praleisdavo daugiausia Ukrainoje, trumpiau pabūdavo Lietuvoje ir Rusijoje. Buvo

išmokęs rusų kalbą, kuria susikalbėdavo Ukrainoje, Baltarusijoje ir Rusijoje. Net Kryme lankėsi. Rudenį parvykdavo į Kanadą ir susitvarkęs reikalus išvykdavo į šiltuosius kraštus, kad išvengtų žiemos šalčių. Vieną žiemą praleido Indijoje, kur išmoko su burlente ir aitvaru išsilaikyti ant bangų. Pastarąsias tris žiemas praleido Pietų Amerikoje, dvi žiemas Kolumbijoje, Peru ir Bolivijoje. Prieš ten išvykdamas pramoko ispanų kalbą ir ja visur susikalbėdavo, nes ten angliškai labai mažai kas kalba. Pradėjo mokytis portugalų kalbos, nes paskutinę žiemą praleido Brazilijoje, kur vyrauja ši kalba. Pabuvęs apie tris mėnesius Brazilijoje, sausio pabaigoje turėjo sugrįžti į Kanadą, nes jo name keitėsi nuomininkai. Parvyko labai laiku, nes tuomet pradėjo siautėti Covid-19. Pasinaudodamas proga, sumanė patobulinti butus. Nesukubėjo ieškoti naujų nuomininkų, nes sumažėjus darbų pasidarė sunkiau išnuomoti patalpas. Suradęs gyventoją vienam butui, pradėjo ruošti atnaujinti kitą. Sugebėjo pats atlikti visus atnaujinimo darbus, kokie jie bebūtų (elektros, vandentiekio ir kt. įrengimų).

Taip jau buvo Visagailio skirta, kad spalio 24 d. staiga ir netikėtai nutrūko Edvardo gyvybė... Už ne visai dviejų mėnesių būtų šventės 48-ąjį gimtadienį. Mes, tėvai ir artimieji, didžiavomės juo, kai mokėsi, dirbo ir reiškėsi lietuvių gyvenime. Liko labai sunkiai pakeliamas skausmas, su kuriuo bus sunku susitaisyti...

Iš šeimos albumo

Pečiulių šeima ir žentas 2017 metais, minint tėvų vedybų penkiasdešimties metų sukaktį

Ir vėl prisiminkime prieš šimtmetį vykusias lietuvių kovas dėl savo teisių

JANINA MACUKONIENĖ

Labai gerai, kad turėjome galimybę „Aušroje“ perskaityti išsamų straipsnį apie Suvalkų sutartį ir tuo pačiu paminėti svarbaus Lietuvai istorinio įvykio šimtmetį. Gal Suvalkų mieste bus ir kitaip įamžintas istorijos paveldas, bet apie tai turbūt sužinosime vėliau. Šiuo metu tiesiog norisi pacituoti 1926 m. lietuvių spaudą (pagal M. Biržiškos „Vilniaus Golgotoje“ pateiktą medžiagą), kurioje aprašoma, kaip lietuviai, o kaip lenkai minėjo šeštąsias Suvalkų sutarties sulaužymo metines:

1926 spalio 9 d. Vilniaus lenkai pažymėjo Suvalkų sutarties sulaužymo 6 metų sukaktuvės kariuomenės paradu. Nepriklausomoje Lietuvoje Vilniaus puolimo sukaktuvės pažymėtos kaip gedulo diena. Visoje Lietuvoje vėliavos perrištos juodu raiškė. Laikraščiai išėjo juodais rėmeliais. 12 val. dieną vieną minutę sustojo visas Lietuvos gyvenimas. Kaune pirmasis Vilniui Vaduoti Sąjungos suvažiavimas (9–10 d.).

Bet grįžkime prie tų laikų, kai dar Suvalkų sutartis nebuvo pasirašyta ir kai 1920-ųjų liepos antroje pusėje Lietuvai pavyko vėl atsiimti Seinus, Vižainį, o Suvalkų gyventojai prašė Lietuvos kariuomenę paimti šį miestą. Sėkmingas Lietuvai dar buvęs rugpjūtis:

1920 rugpjūčio 6 Steigiamasis Lietuvos Seimas Kaune ratifikavo sutartį su Rusais, kuria Vilnius ir Suvalkų kraštas priskiriamas Lietuvai.

1920 rugpjūčio 27 Lietuvos kariuomenė apėmė Augustavą, Marcinkonis, Eišiškes.

Tačiau jau rugsėjį lietuvių ir lenkų kariuomenių susirėmimai baigdavosi įvairiai:

1920 rugsėjo 1 Susirėmusi su lenkų kariuomene, Lietuvos kariuomenė pasitraukė nuo Suvalkų – Seinų ligi Sipliškių – Punsko – Beržininkų.

1920 rugsėjo 2 Lietuvos kariuomenė vėl atsiėmė iš lenkų Lipską, Gibus, Seinus, Krasnopolį, Kaletnikus, Černiavską.

1920 rugsėjo 4 Lietuvos kariuomenė pasiekė Vygrių ežerą.

1920 rugsėjo 13 Lietuvos kariuomenė atsiėmė Seinus, kuriuos prieš tai buvo priversta apleisti.

1920 rugsėjo 23 Lietuvos kariuomenė vėl priversta apleisti Seinus, Gibus, Želvę.

1920 rugsėjo 29 išvažiavo į Suvalkus tartis su lenkais Lietuvos delegacija: departamento direktorius B. Balutis, Seimo narys Čarneckis, gen. Katche, maj. Šumskis ir Laikinojo Vilniaus Lietuvių Komiteto pirmininkas M. Biržiška.

Taip lakoniškai pristatomi reikšmingi mūsų krašto istoriniai įvykiai tuometinėje Lietuvos spaudoje. Trumpose informacijose atsiskleidžia visas karinių ir politinių Lietuvos veiksmų dramatismas. Kad būtų galima sulaukyti priešų agresiją, mūsų politikai ėmėsi diplomatinių priemonių, pasitelkdami Tautų Sąjungos ir kitus įtakingus tarptautinės politikos atstovus – pradėjo daug žadančias derybas Suvalkuose, spalio 7-ąją pasirašė sutartį, kurią, kaip teigiama B. Makauskos straipsnyje, „Lietuva <...> tikėjosi panaudoti tolimesnėms deryboms, lenkų diplomatinei klastai diskredituoti ir Vilniui atgauti. Lenkija tikėjosi šia sutartimi nuraminti tarptautinę opiniją ir pridengti savo

agresiją prieš Lietuvą“ („Aušra“, 2020 m. 20 nr.).

Paini ir skaudi mūsų tautos istorija okupuotoje teritorijoje tęsėsi dar ilgai, ilgai ir po Suvalkų sutarties... Ar turime teisę užmiršti visas mūsų tėvų, senelių ir prosenelių patirtas skriaudas, kad viską pradėtume iš naujo? Lengva atsakyti „taip“ tiems, kuriems jau neteko patirti nepelnytų persekiojimų, bet ir jie turėtų pagerbti kovojusius dėl mūsų tautos teisių ir aukojusius dėl tėvynės savo gyvybę. Prisiminkime prieš šimtmetį ir kiek vėliau užrašytus tarpukario lietuvių spaudoje tokio persekiojimo faktus:

1920 lapkričio 6 Punske lenkai suėmė ir sušaudė Joną Murauską.

1920 lapkričio 28 Vaitakiemy lenkai apiplėšė Štaškevičienę.

1920 lapkričio 30 lenkai suėmė ir išvežė į Kaletnikus Augustą Cibulską, 60 metų senį.

Tai aukos už savo tautą ir kiti pavieniai, patekę į spaudą, mūsų kraštiečių persekiojimo dar 1920-aisiais pavyzdžiai. Etninės Lietuvos žemės atsirado Lenkijos sudėtyje, o dalinai pateko į neutraliąją zoną (Tautų Sąjungos Karinės kontrolės komisijos administruojamą 12 km pločio juostą, kuri buvo nustatyta 1920 m. lapkričio 29 d. pasirašius paliaubas tarp Lietuvos Respublikos ir gen. L. Želigovskio kariuomenės ir gyvavo iki 1923 m. vasario 3 d.). Tikruosius mūsų kaimų gyventojus stengtasi įbauginti ir nutautinti. Valdžia naudodavo įvairius neteisėtus veiksmus, nepagrįstą smurtą. Lietuviai stengėsi paviešinti bent kai kuriuos persekiojimo faktus, o jų

kiekvienais okupacijos metais buvę daug:

1921 kovo 20 Smalėnuose įsiveržusi lenkų kariuomenė gaudė jaunimą ir varė į Suvalkus.

1921 kovo 21–23 Oškiniuose ir Trakiškiuose įsiveržusi lenkų kariuomenė puolė moteris, o vyrus suėmusi varė į Suvalkus.

1921 balandžio 6–10 Apie Punską lenkai puolė demarklinijos kaimus, susiremdami su šauliais.

1921 balandžio 10–18 Lenkų okupuotųjų Lietuvos pietų Smalėnuose, Peleliuose, Bubeliuose, Dievitišky, Seinuose, Suvalkuose lenkai gaudė, mušė ir plakė lietuvių vaikus.

1921 liepos 30 Netoli Punsko lenkų žandarai iš kulkosvaidžių apšaudė Svenciškių, Vaičiuliškių ir Trumpališkių kaimus, o paskiau įsiveržę mušė seniūnus ir šiaip žmones, vyrus ir moteris, pavyz. Svenciškių Oną Žemaitienę ir jos dukterį, Trumpališkių Oną Dzidolikienę, atėmė daiktus ir arklius iš minėtosios Žemaitienės, Vaičiuliškių Adomo Maksimavičiaus, Trumpališkių Staskevičiaus ir daugelio kitų.

1921 rugsėjo 20 Klevų kaimo J. Leončiką 3 lenkų kareiviai apiplėšė, nužudė ir pasiėmė arklius, kuriais jis juos vežė į Suvalkus.

1921 gruodžio 3 Vaičiuliškių k. neutralinėje juostoje 9 lenkų žandarai suėmė Mykolą Degutį ir išvežė į Suvalkų kalėjimą, kur išlaikė 3 mėnesius. Po to lenkų teismas nuteisė jį 1 metų kalėjimu, kurį D. iš pradžių sėdėjo Suvalkuose, o paskui Balstogėje.

1921 gruodžio 18 ir vėliau Punsko srities neutralinėje juostoje lenkų kareiviai ėmė gaudyti jaunus vyrus, susirinkusius šventadienį į bažnyčią, varyti juos į Suvalkus ir rašyti savanoriais į lenkų kariuomenę.

1922 vasario 7 Krasnopolio v. lenkų žandarai suėmė Marinavos kaimo Lauryną Petruškevičių, 56 m. amžiaus ir nugabeno į Suvalkų kalėjimą.

1922 gegužės 11 ir 12 Punsko apyl. neutralinėje juostoje lenkai prievarta ėmė jaunuolius į savo kariuomenę ir

vežė į Suvalkus.

1922 rugpjūčio 13 ir vėliau Punsko apylinkė neutralinėje juostoje lenkai gaudė vyrus ir vežė į Suvalkus į savo kariuomenę.

Itin sunkus mūsų krašto lietuviams, neskaitant kovų frontuose, buvo laikotarpis nuo Suvalkų sutarties sulaužymo iki jau minėtos neutraliosios zonos panaikinimo. Kaip matome iš pateiktų pavyzdžių, be jokio pagrindo karinės pajėgos buvo naudojamos prieš civilius žmones: kaimai apšaudomi iš kulkosvaidžių, jauni žmonės gaudomi ir varomi į Suvalkus (reikia suprasti – į čia esantį kalėjimą ar areštinę), verčiami rašyti savanoriais į lenkų kariuomenę. Žiauriausiai pasielgta su Klevų J. Leončiku: žmogų, juos vežantį į Suvalkus, kareiviai, atėmę arklius ir apiplėšę, tiesiog nužudė. Reikia manyti, kad net už tokią savivalę jie ir kiti lenkų pareigūnai nebuvo teisiami, tuo tarpu lietuviai dažnai be pagrindo suimami ir sodinami į kalėjimą, kaip antai paminėti Mykolas Degutis ir Laurynas Petruškevičius. Cituojamuose fragmentuose nepaminėta, kodėl buvo gaudomi ir mušami žmonės, susirinkę sekmadienį šventoriuje prie bažnyčios ar šiaip esantys miestelyje arba savam kaime. Tai buvo daroma norint tiesiog įbauginti lietuvius ir parodyti, jog jie yra beteisiai, o dabartiniam šeiminkams viskas leistina, nepaisant skelbiamų deklaracijų tarptautiniuose forumuose ar užrašų savo valstybės konstitucijoje.

Lietuviai, nepaisant prieš juos naudojamo smurto, sugebėdavo atkakliai reikalauti savo teisių, kovojo dėl švietimo gimtąja kalba („Aušra“, 2020 m. 18 nr.), sunkiomis sąlygomis rūpinosi tautinės kultūros ir ekonomikos plėtote, sekė Lietuvos politinį gyvenimą ir stengėsi jame dalyvauti:

1922 rugpjūčio 20 Lenkų okupuotosios Punsko apylinkės penkių tūkstančių lietuvių įgaliotiniai sveikino Lietuvos vyriausybę Amerikai pripažinus Lietuvos valstybę.

1922 spalio 7 Į Punską neutralinėje juostoje atvyko Tautų Sąjungos atstovai Saura ir Lasičas, gavo 18 kaimų atstovų protestus su parašais ir 11 skundų prieš lenkų žiaurumus.

1922 spalio 8 Į Punską neutralinėje juostoje lenkų policija nuo Alksnėnų k. atvarė sulaikytą merginą, bet patyrusi čion atvykus Tautų Sąjungos Komisiją, metė merginą ir išsislapstė.

1922 lapkričio 5 Vilniaus krašte vyriausybė padarė rinkimus į Varšuvos seimą. Nedalyvavo lietuviai, dalis žydų ir gudų. <...> Seinų ir Punsko srityje nė vienas lietuvis nebalsavo. Neutralinės juostos gyventojų vardu balsavo 9 tūkstančiai – iš kitur atvykę „partizanai“, „kresovcai“ ir kiti.

1922 gruodžio 30 Punsko apylinkės lietuviai protestuoja Lietuvos Užsienio Reikalų Ministerijai prieš Suvalkų lenkų starostos Baranovskio žygius, kad neutralinės juostos gyventojai sakytųsi už prijungimą prie Lenkijos.

1923 vasario 16 Punsko valsč. neutralinėje juostoje didelis gyventojų susirinkimas Lietuvos nepriklausomybei pažymėti.

1923 birželio 20 Seinų ir Punsko srities lietuvių, atsidūrusių lenkų okupacijoj, susirinkimas protestuoja prieš Ambasadorių Tarybos kovo 14 nutarimą priskirti Vilnių Lenkams ir reikalauja būt prijungtiems prie Nepriklausomos Lietuvos.

Per visą tarpukarį (iki 1938 m. kovo mėnesį įvykusio pasienio incidento, kai Lietuva buvo priversta dėl artėjančio Antrojo pasaulinio karo užmegzti diplomatinius santykius su Lenkija) nepriklausomoje Lietuvos valstybėje ir nuo jos atskirtose žemėse gyvenantys lietuviai nesusitaikė su klasta užgrobtos sostinės praradimu ir tautinį atgimimą užgrobtose Lietuvos etninėse žemėse užgniaužusiais veiksmais. Turime būti dėkingi anuomet gyvenusiems mūsų kraštiečiams už tai, jog buvo tvirti lietuviai ir kad jų dėka išlikome, nors ir negausi, Lenkijos valstybės tautinė mažuma.

(Bus daugiau)

*Te niekad neapleis energija sparnuota
Ir akys šilumą jaunatvišką teskleis.
Širdis, tikėjimo žiedais apvainikuota,
Te niekada pavargti Jums neleis.*

*Mes linkim Jums energijos, sveikatos
Ir šypsenos veide plačios.
Tegul Jums skiriamus ILGLAUSIŲ METŲ
Dar šimtą kartų pakartos...*

Lapkričio 26 d. 70-ąjį jubiliejų šventusią
Birutę Knyzienę iš Vidugirių Būdos
sveikina ir ilgų, laimingų metų bei
neišsenkančios sveikatos ir energijos linki

Krikšto dukros Darija ir Irena

*Ne skaičiai nulemia metus,
o mūs keliai, darbai ir mintys.
Tai, kuo praturtinam kitus,
mokėdami save dalinti.
Tad liki visada tokia,
kokią mes mylim ir pažįstam,
su šypsena – gera, jaukia ir siela,
sklidina jaunystės!*

Brangią mamą, dukrą ir sesę
Juliją Čėplienę,
gruodžio 3 d. švenčiančią
60-ąjį gimtadienį,
nuoširdžiausiai sveikina
ir šiltai apkabina

*Tėvai,
brolis Tomas su žmona Asta ir Greta,
vaikai Silvija su Arūnu ir Ignu,
Adomas su Greta ir Artūras*

Lapkričio 26 d. **Birutė Knyzienė**
šventė 70-ąjį gimtadienį.

*Sutinkam jubiliejų, kurio taip laukėme visi,
Tegul jis būna mūsų visų šventė, kurie Tau esam artimi
Ir neaplenkia jis nei vieno, kurie yra Tau ištikimi.
Šia proga prisiminki ir kitus, kurie Tau brangūs iš tiesų,
O mes Tau norim palinkėti laimės, džiaugsmo,
Kad visuomet širdy išliktum Tu jauna,
Kad viskas šiam gyvenime Tau išsipildytų dar ateityje.*

Brangiausią žmoną, mamytę, močiutę sveikina

Mylintys vyras ir vaikai su šeimomis

*Miela Mamyte, Močiute,
būk sveika, laiminga, linksma.
Ačiū, kad esi vis šalia.
Sveika, sulaukus jubiliejaus,
kurio taip laukėme visi.
Ta proga norim palinkėti Tau, miela Mama, Močiute,
džiaugsmo ir sveikatos,
kad širdyje toliau jauna išliktum ir ateitis būtų šviesi.*

*Dienos barstė džiaugsmo ir skausmo žiedlapius,
tarsi rudeniniai lapai biro, kaip vanduo Alnos upėje skubėjo
metai. Jie nusinešė nerimą, mainais padovanėjo gyvenimišką
patyrimą ir išmintį, įrašė į širdį daug šviesių prisiminimų.*

85-ojo jubiliejaus proga nuoširdžiai sveikiname
Bronę Zablackienę iš Aradnykų
ir linkime daug gražių akimirkų kasdienybėje.
Tegul bėgantys metai niekada nepakeičia akių ir
širdies šilumos. Lai rankos greit nepavargsta,
o gyvenimo takas tebūna ilgas ir šviesus.

*Sūnūs Jurgis ir Jonas su žmona Gražina, anūakai Asta,
Tomas, Darius, Robertas, Matas ir proanūkiai*

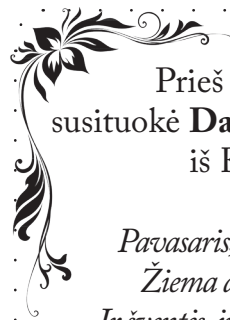
Gruodžio 12 d.
Eugenija Čeropskienė,
 gyvenanti Seinuose,
 švęs savo gimtadienį.

*Miela Sese, Mamyte, Močiute,
 Būk sveika, laiminga, linksma,
 Ačiū už Tavo gerumą.
 Štai Tavoji diena,
 Kuri metuose tik viena.*

Žmogaus likimas – siekti laimės.
 Tegul Tavasis laimės žiburys šviečia
 kiekvieną dieną vis skaisčiau ir niekada
 neužgęsta!

Linkime vien džiaugsmingų dienų.
 Su gimtadieniu sveikina

*Vaikai, anūkai, sesės Onutė, Adelė, Stasė,
 brolis Vacius su šeimomis*

Prieš 60 metų gruodžio 26 d.
 susituokė **Danutė ir Juozas Karaneckai**
 iš Konstantinukos.

*Pavasaris, ruduo – Jūs visada drauge.
 Žiema ar vasara – Jūs visada šalia.
 Ir šventės, ir draugai – Jūs visada kartu.
 Nelaimės ar vargai, petys petin abu.
 Už šypseną – šypsniu, už šilumą – žodžiu.
 Už klaidą – švelnumu, ir taip ratu, ratu.
 Iš metų į metus gyvenimo keliu
 Važiuokit dar ilgai su meile ir džiaugsmu.*

Nuoširdžiausi sveikinimai deimantinių
 vestuvių proga! Būkite sveiki ir drauge
 gyvenkite ilgai ir laimingai dar daug
 metų.

Vaikai Juozas ir Romas su šeimomis

PERTVAROS/STOVAI galvijams.

Konstrukcija atlikta iš vamzdžių,
 kurių sienelė '4'.
 Galimas cinkavimas arba nudažymas.

Kaina individuali kiekvienam užsakymui.

Tel. 87 5201003

LOVIAI galvijams, gyvūnams.

Nauji, cinkuoti.
 Matmenys: 40 cm/80 cm, ilgis 2 m.
 Kaina 900 zl.

Tel. 87 5201003

ŠĖRYKLA galvijams, gyvūnams.

Apvali, cinkuota, 12 maitinimo vietų.
 Skersmuo 2,30 m, aukštis 120 cm.

Tel.: 87 5201003, 696 024 285

KOMPOSTO DĖŽĖ.

Laikoma prie namų, kvadratinė.
 Solidi konstrukcija.
 Aukštis 136 cm, plotis 144 cm.

Kaina 900 zl.

Tel. 87 5201003

2020 m. lapkričio 7 d.
į amžinybę iškeliavo mylima mama
A. A. MARYTĖ BAGUCKIENĖ
iš Žvikelių.

Nuoširdžiai dėkoju šeimos gydytojai J. Paransevičienei bei „Carito“ seselei Nijolei ir gydytojui J. Krakauskui už gydymą ir pagalbą paskutinėmis mamos gyvenimo valandomis.

Sūnus Juozas

*Mes negalime užpildyti Jūsų netekties,
bet norime pasidalinti Jūsų skausmu.
Mes negalime pakeisti lemties,
bet norime palengvinti jos kelią.
Mes negalime įveikti būties,
bet norėtume padėti savo buvimu.*

Božena, Greta, Idą ir visus artimuosius
dėl **Valdo** mirties nuoširdžiai užjaučia

„Aušros“ leidyklos darbuotojai

*Norėtume, kad mūsų žodžiai būtų dideli,
Kad sielvarte sušildytų, paguostų,
Gyventi šauktų vėl be sopulio širdy
Ir ašaras nušluostytų nuo skruostų...*

Dėl mylimo vyro, tėvelio **Valdo Bobino** netekties
žmoną Božena, dukras Idą ir Gretą bei
visus artimuosius nuoširdžiai užjaučia

„Aušros“ redakcijos darbuotojai

*Gyvenimas negailestingas,
nežiūri amžiaus nei jausmų.
Į amžinybę pasikviečia brangiausias
mums ir artimiausias iš visų.*

Staiga, netikėtai ir per anksti nutrūkus mūsų mielo
draugo **Valdo** gyvenimo gijai dalijamės skausmu
ir liūdesiu bei reiškiamo nuoširdžią užuojautą
artimiesiems. Telydi Jus paguoda ir dvasios stiprybė
šią sunkią netekties valandą.
Tebūna Tau lengva gimtoji žemė, kurią taip mylėjai.

Klasės draugai

Nuoširdžiai dėkojame visiems, kas
2020 m. lapkričio 20 d. atvyko palydėti
A. A. VALDĄ BOBINĄ,
mūsų Tėvelį, Vyrą, Artimąjį,
į paskutinę Jo kelionę.

Dėkojame ir tiems, kurie dėl žinomų aplinkybių tik
mintimis buvo su mumis ir meldėsi už Jo sielą na-
muose ar kitose bažnyčiose.

Dėkojame už stiprų palaikymą, ypač socialiniuo-
se tinkluose, už išreikštą užuojautą ir pasakytą gerą
žodį, už dosnias aukas.

Tikime, kad Valdas džiaugiasi sukaupęs aplink save
ir savo artimuosius tiek daug žmonių ir jų siunčia-
mos geros energijos bei šilumos.

Ačiū...

Božena, Ida ir Greta bei artimieji

Su dideliu liūdesiu atsisveikiname
mūsų Bendradarbį **Valdą Bobiną**,
Seinų apskrities žemės ūkio konsultavimo centro
vedėją.

Nuoširdžią užuojautą šeimai ir artimiesiems skiria

*Palenkės žemės ūkio konsultavimo centro Šepietove
direkcija ir darbuotojai bei
Žemės ūkio konsultavimo visuomeninė taryba,
veikianti prie PŽŪKC Šepietove*

*Lemtis išsivedė...
Gal ten, kur saulė šviečia,
Gal ten, kur skausmo,
Rūpesčių nėra...
Nėra tų žodžių,
Kurie Jums padėt galėtų.
Vien klausimai.
Vien liūdesys
Ir atminties tiesa...*

Gedime su mirusio **Valdo Bobino** šeima ir
artimaisiais. Deja, negalime užpildyti Jūsų netekties,
pakeisti lemties, bet norime palengvinti jos kelią ir
siunčiame savo nuoširdžiausias maldas.

Su didele meile ir užuojauta

Punsko Kovo 11-osios licėjaus bendruomenė

Lietuvos žiniasklaida

2020 11 11–11 23

Kaip sakoma anekdote: „Įsijungi lygintuvą, o ir jis – apie koronavirusą ir naują Seimą bei būsimą Vyriausybę“. Tai puikiai iliustruoja, kokios svarbiausios temos gvildentos šalies žiniasklaidoje. Be to, šiuo laikotarpiu į Lietuvą buvo atvykęs Lenkijos prezidentas Andrzejus Duda (Andrzej Duda).

Svarbiausias žiniasklaidos keltas klausimas dar iki A. Dudos susitikimo su Lietuvos prezidentu Gitanu Nausėda – kaip pastarasis reaguos į Lenkijoje vykstančias šimtą tūkstantines protesto demonstracijas prieš šios šalies Konstitucinio Tribunolo (KT) sprendimą faktiškai uždrausti abortus. Juk Europos Taryba jau anksčiau yra inicijavusi Lenkijai procedūrą dėl teisinės valstybės principo pažeidimo bei atvirai sukritikavusi KT sprendimą. Be to, abejojama ir šio teismo teisėtumu.

O čia dar, kaip rašė dienraštis „Lietuvos rytas“, „žibalo į ugnį šliūkštelėjo prezidentas G. Nausėda, kone A. Dudos vizito į Lietuvą išvakarėse pasiuntęs sveikinimą Lenkijos Nepriklausomybės dienos proga, kuriuo dėkojo kaimynams už „demokratiškus vertybių, žmogaus teisių ir laisvių gynimą mūsų šalių kaimynystėje“.

Suprantama, G. Nausėda turėjo galvoje Baltarusiją, bet žinant, kokie gatvių mūšiai verda Lenkijoje, tai jau pakvipo dvilypiais standartais ir suerzino moterų judėjimų aktyvistus Lietuvoje.

<...> Į prezidentą ir Seimą viešai kreipėsi būrys žmogaus teisių aktyvistų, reikalaudami pasakyti savo nuomonę dėl žmogaus teisių pažeidimų ir reprodukcinės teisių ribojimo Lenkijoje“.

Tuo metu naujienu agentūra ELTA pakalbino politikos ekspertus, kokia turėtų būti Lietuvos pozicija dėl padėties Lenkijoje. Jų nuomone, Lietuvos aukščiausiųjų vadovų pozicija turi

likti diplomatiška ir subtili. Pasak ekspertų, Lietuva neturi prabangos sau leisti susigadinti santykių su kaimyne.

„Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto politologas Marijušas Antonovičius atkreipė dėmesį, kad praktine prasme Lenkijoje neįvyko kažkas neįprasto. Panašių Konstitucinio Teismo pozicijų, pasak jo, Lenkijoje būta ir anksčiau.

„Tai, kas vyksta Lenkijoje, yra tiesioginė pasekmė to, kad KT yra pajungtas politinei valdžiai. Žvelgiant teisiškai, kiek yra tekę matyti analizių, tai teisine prasme tas KT nėra iš piršto laužtas – jis atitinka tam tikrą teisinę tradiciją Lenkijoje, nes ten abortų darymas yra griežtai apribotas Konstitucijoje.“

Profesorius Ramūnas Vilpišauskas teigė, kad G. Nausėdai galima rasti tinkamą formatą, išsakant tiek savo poziciją dėl pagarbos žmogaus teisėms, tiek išsaugant gerus santykius su kaimynine valstybe.

Jis atkreipė dėmesį į tai, kad naujoji valdančioji Seimo koalicija yra viešai pasmerkusi žmogaus teisių pažeidimus Kinijoje ir Baltarusijoje, situacija Lenkijoje kelia Lietuvai sudėtingesnius klausimus.

„Visada yra būdas korektiškai išsakyti savo poziciją – ne ultimatumo forma, bet dialogo forma. Tam tokie formatai, koku dabar ir susitinka abiejų šalių vadovai, ir yra tinkami. Be to, bus įdomu, kaip vyks pokalbis tarp kandidatės į premjeres Ingridos Šimonytės ir Lenkijos vadovo“, – teigė R. Vilpišauskas.“ (ELTA)

Tą dieną, kai susitiko abiejų šalių vadovai, žiniasklaida skelbė, jog „reaguojant į Lenkijos prezidento vizitą Lietuvoje, moterų teisių aktyvistai organizavo solidarumo su Lenkijos moterimis, kovojančiomis už savo

reprodukcinės teises, akciją. Protestuojantys žmogaus teisių aktyvistai ragino ir prezidentą G. Nausėdą išsakyti savo aiškia poziciją abortų klausimu.

<...> „Prezidentas turėtų šį klausimą kelti iš žmogaus teisių perspektyvos ir paraginti žmogaus teises gerbti šalyje, nes tai yra svarbios demokratinės vertybės ir Lietuvai, ir Lenkijai, kaip demokratinėi šaliai, ir visai Europos Sąjungai, dėl ko Lenkija šiuo metu ir yra kritikuojama. Todėl manytume, kad turėtų palaikyti“, – žurnalistams sakė protesto organizatorė Rūta Latinytė.

O šalių vadovai susitikimo metu, kaip skelbė žiniasklaida, aptarė bendradarbiavimo klausimus, įvykius Baltarusijoje bei žmogaus teisių klausimus pačioje Lenkijoje, kur vyksta masiniai protestai dėl abortų įstatymo griežtinimo. Lietuvos vadovas teigė besitikintis, kad Lenkija, būdama „viena seniausių demokratijų Europoje, ieškos konstruktyvaus dialogo su visomis visuomenės grupėmis“.

Kad G. Nausėda labai griežtai kalbės su A. Duda dėl žmogaus teisių, niekas ir nesitikėjo, tačiau naujoji Seimo dauguma su konservatoriais numatytame susitikime su Lenkijos vadovu žadėjo pateikti nepatogių klausimų. Tiesa, panašu, kad tai ir liko pažadu.

Tuo metu laikinai premjero pareigas einantis Saulius Skvernelis, anot portalo lrt.lt, labai skeptiškai vertino kritiką, tenkančią Lenkijai dėl žmogaus teisių varžymo, griežtinant abortų įstatymą, Varšuvos ir Briuselio ginčus keliantį teisės viršenybės klausimą pavadino „propagandine kliše“, o į valdžią grįžus konservatoriams, pasak jo, Lietuvos ir Lenkijos santykiai bus sugadinti.

„Konservatoriai, dar neatėję į valdžią, išsiuntinėjo laiškus ir grasinimus

latviams ir kitoms kaimyninėms valstybėms. Kadangi neturime jokių santykių su Rusija ir Baltarusija, tai beliko susipykti su lenkais ir būsimė kaip Pilėnai, supami kaimynų, su kuriais nebendraujame. Tad rizikų yra“, – aiškino S. Skvernelis.

Kritiškai Lietuvos bandymą „rimtai pakalbėti“ su Lenkija dėl žmogaus teisių nesilaikymo portale delfi.lt vertino ir politologas Vytautas Sinica. Straipsnyje „Lietuva auklės Lenkiją?“ jis rašė: „Kol kas nėra aišku, ar Lietuvos būsimoji valdžia tik asmeniškai „primins“ Lenkijos valdžiai jos tariamas žmogaus teisių problemas, ar prisidės ir prie oficialių veiksmų prieš Lenkiją šiuo pagrindu. Privachios kalbos negali sugadinti santykių, oficialus stojimas Europos Komisijos pusėn prieš Lenkiją tą tikrai padarytų. Lenkija teisi, sakydama, kad nepažeidžia žmogaus teisių ir kad niekas negali kištis į jos vidaus reikalus.“

<...> Nėra aišku, ką Lietuva pasirinktų. Naujosios koalicijos pažadėta „vertybinė užsienio politika“ reiškia kovą už mažumų teises ir – bendriausia prasme – palaikymą Briuseliui, o ne Lenkijai. Tačiau svarbiausias užsienio politikos formuotojas yra prezidentas ir jis iki šiol nuosekliai buvo Lenkijos pusėje. Ar neišskys ir toliau palaikys Lenkiją, ar užleis lyderystę konservatoriams? Nuo to priklausys, ar Lietuva oficialiai prisidės prie Lenkijos auklėjimo.“

Kad po rinkimų susiformavus naujai daugumai Seimo darbas prasidėtų be intrigų, tarpusavio kaltinimų ir panašių dalykų, Lietuvoje, ko gero, nuo 1990 m. nebuvo. Nieko naujo parlamente ir po šiųmečių rinkimų. Tačiau visų įvykių „bomba“ – Lietuvos valstiečių ir žaliųjų sąjungos (LVŽS) pirmininkas, buvęs praėjusios kadencijos šios partijos frakcijos seniūnas Ramūnas Karbauskis antradienį atsisakė iš Seimo nario pareigų. Bet iš pradžių LVŽS frakcija pranešė atsisakanti bet kokių vadovaujamojų pareigų Seimo komitetuose,

komisijose bei kituose Seimo struktūriniuose padaliniuose, o jos atstovai traukiasi iš Seimo seniūnų sueigos.

Taip pasielgta po nepavykusio bandymo turėti bent vieną Seimo vicepirmininką. Taip pat pagal daugumos registruotas pataisas iš opozicijos pirmą kartą Seimų istorijoje siekiama atimti teisę pasiūlyti Audito komiteto pirmininką. Yra įregistruotos pataisos ir teikiami kandidatai iš Mišrios grupės, tai yra iš mažumos.

Be to, R. Karbauskis pareiškė dėl valdančiųjų veiksmų ketinantis kreiptis ne tik į Konstitucinį Teismą, bet ir Europos institucijas, tvirtindamas, kad Seime neatstovaujamos opozicijos teisės.

Tačiau praėjus dienai „R. Karbauskis po konflikto su valdančiais pranešė, kad traukiasi iš Seimo. Šią žinią portalui lrytas.lt patvirtino jo atstovė spaudai Dalia Vencevičienė.

„Valdančios daugumos siekis apriboti LVŽS frakcijos veiklą Seime, neskirti pasirinkto Seimo Pirmininko pavaduotojo, tyčiotis ir atvirai meluoti Seimo salėje yra smūgis ir už mus balsavusiems žmonėms“, – D. Vencevičienė atsiųstame portalui komentare cituotas R. Karbauskis.

Viena galimybė likti Seime, sakė R. Karbauskis – jei valdančioji dauguma to paprašytų.

Portalas delfi.lt ta proga straipsnyje „Ekspertai – apie Karbauskio sprendimą pasitraukti: bloga žinia valdantiems“ rašė: „Kalbinti politikos ekspertai ne tik matė garsiai neišsakytą R. Karbauskio pasitraukimo priežastį, bet įvardijo ir tai, ar verta naujai valdančiajai daugumai iš džiaugsmo trinti rankomis.“

„Manau, kad valdančiajai daugumai čia bus truputį blogiau. Sukurs įvaizdį, kad konservatoriai yra netolerantiški. Jis tai daro ne todėl, kad nori valdantiems gero“, – aiškino politologas Kęstutis Girnius.

Jis R. Karbauskį apibūdino kaip „principinį kankinį“, kuris „nusiplaukna rankas ir ramiai laukia 2024 metų“.

„Manau, kad ši žaidimą truputį daugiau laimės valstiečiai“, – savo vertinimą pateikė K. Girnius.

<...> „Manau, kad politikai turėtų daug kančiau ir ramiau žvelgti į kintančią situaciją. Taip, valdančioji dauguma diktuoja tam tikras sąlygas ir kartais jos gali atrodyti nepriimtinos tiems, kurie yra mažumoje. Bet politikas turi mokėti laviruoti tarp įvairiausių situacijų“, – sakė politologas profesorius Lauras Bielinis.“

Tuo metu portale lrytas.lt Mykolo Romerio universitete dirbantis politologas Virgis Valentinavičius teigė, kad toks žingsnis nebuvo netikėtas: „Tiesą sakant, šis spaudymasis ugnimi, kurį buvo galima stebėti pastarosiomis dienomis, atrodė labai dirbtinai.“

Tai galima laikyti „trampišku“ nesusitaikymu su rinkimų rezultatu. Toks žingsnis atskleidžia, kad tai buvo dingsties trauktis iš Seimo kūrimas. Nemanau, kad R. Karbauskis traukiasi dėl to, kad jį neva skriaudžia dauguma“.

Anot pašnekovo, valstiečių lyderis tokį sprendimą priėmė, nes iš tiesų nori trauktis ir nemato reikalo būti valdžioje: „Jis pats nenori ten būti, o tariamos daugumos skriaudos tėra priedanga“, – kalbėjo politologas.

<...> „Seime valstiečių laukia, kalbant Biblijos terminais, dykumos metai. Akivaizdu, kad ši partija yra asmeninė R. Karbauskio partija. Jis ją kūrė, ją finansavo, prižiūrėjo kaip savo interesams naudingą instrumentą ir tas instrumentas tapo bevertis dėl valdžios praradimo. R. Karbauskis meta jį į šalį, o pats instrumentas lieka liūdnas ir nelaimingas“, – kalbėjo pašnekovas.“

Nors buvo įvairių R. Karbauskio poelgio vertinimų, tačiau kai kurių komentatorių nuomone, Seime nauja vadovaujanti dauguma veiklą pradeda taip pat, kaip 2016-aisiais pradėjo jų ketverius metus smarkiai kritikuoti valstiečiai.